

**ตอนที่ 5 ผลการเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการในปัจจุบันกับแนวทางการจัดการตามหลักภูมิทัศน์
วัฒนธรรมและข้อเสนอสำหรับการจัดการในแต่ละพื้นที่ศึกษา**

จากการสำรวจข้อมูลในพื้นที่จริง และนำแบบประเมินที่ประกอบด้วย 3 ปัจจัยชี้วัดหลัก คือ การวิจัย การวางแผน การพิทักษ์ แยกย่อยเป็นลักษณะบ่งชี้ความเหมาะสม 23 ประการ มาใช้เป็น เครื่องมือในการวัดระดับความเหมาะสมในการจัดการแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ในพื้นที่ ศึกษา พบว่า อุทยานแห่งชาติที่มีการจัดการแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ได้สอดคล้องกับ แนวคิดการจัดการแบบภูมิทัศน์วัฒนธรรมมากที่สุด คือ อุทยานแห่งชาติผาแต้ม สามารถวัดค่าบ่งชี้ ความเหมาะสมที่สอดคล้องกับแนวคิดภูมิทัศน์วัฒนธรรมได้ 13 ประการ อุทยานแห่งชาติ ภูสระดอกบัวสอดคล้อง 7 ประการ อุทยานแห่งชาติภูผาม่านสอดคล้อง 6 ประการ อุทยานแห่งชาติ ภูเวียงสอดคล้อง 2 ประการ และอุทยานแห่งชาติภูผาเหล็กสอดคล้องเพียง 1 ประการ สำหรับ ลักษณะบ่งชี้ต่างๆ ที่ประเมินแล้วว่ามีความสอดคล้อง ถือว่าเป็นรูปแบบที่เหมาะสมตามแนวคิดการ จัดการแบบภูมิทัศน์วัฒนธรรม ส่วนลักษณะบ่งชี้อื่นๆ ที่ไม่สอดคล้องนั้น ได้ทำการเสนอแนะดังนี้ (ตารางที่ 19-23)

ตารางที่ 19 รูปแบบการจัดการแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ของอุทยานแห่งชาติผาแต้มเมื่อเปรียบเทียบกับแนวคิดการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม และแนวทางการจัดการที่เหมาะสม

รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	อุทยานแห่งชาติผาแต้ม	
	รูปแบบการจัดการปัจจุบัน เมื่อเปรียบเทียบกับ การจัดการแบบ CL*	ลักษณะหรือรูปแบบการจัดการที่เสนอแนะ
	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง
1. การวิจัย		
1.1 เอกสาร งานวิจัยที่ปรากฏในพื้นที่	✓	อุทยานฯ ควรมีการจัดการจัดทำฐานข้อมูล เพื่อรวบรวมสื่อ งานวิจัย บทความ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ทุกประเภท ครอบคลุมทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ธรณีวิทยา และราษฎรท้องถิ่น เป็นต้น ตลอดจนติดตามผู้ที่เคยเข้ามาวิจัยในพื้นที่ เพื่อขอสนับสนุนเอกสารหรืองานวิจัยดังกล่าว ทั้งนี้ข้อมูลทั้งหมดควรมีการจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่ชัดเจน มีการจัดเก็บอย่างเป็นระบบ ง่ายต่อการเข้าถึงข้อมูลนั้นๆ โดยอาจแบ่งพื้นที่บางส่วนของศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเป็นห้องสมุด รองรับผู้ใช้ประโยชน์ และนักวิจัย
1.2 คุณค่าและความโดดเด่นของทรัพยากรวัฒนธรรม	✓	
1.3 ความคงอยู่ของภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์	✓	
1.4 ความคงอยู่ของสภาพแวดล้อมดั้งเดิมอันเป็นทำเลที่ตั้ง	✓	
1.5 การขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ	✓	
1.6 การสำรวจและการบันทึกทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม	✓	

ตารางที่ 19 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติผาแต้ม			
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	รูปแบบการจัดการปัจจุบัน เมื่อเปรียบเทียบกับ การจัดการแบบ CL*		ลักษณะหรือรูปแบบการจัดการที่เสนอแนะ
	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง	
1.7 นักวิจัยและองค์กร	✓		สืบเนื่องจากข้อเสนอแนะที่ 1.1 นั้น การจัดทำฐานข้อมูลจะทำให้อุทยานฯ ทราบว่ายังขาดข้อมูลในส่วนใดที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ ดังนั้นเพื่อเป็นการเพิ่มเติมให้อุทยานฯ เป็นแหล่งความรู้ที่สมบูรณ์ จึงควรมีการสนับสนุนให้นักวิจัยเข้ามาศึกษาในพื้นที่ โดยการสนับสนุนทุนวิจัยในข้อมูลที่อุทยานฯ ยังขาดแคลน
1.8 การประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรที่รับผิดชอบ	✓		กรมอุทยานฯ รับผิดชอบพื้นที่ทั้งหมดโดยตรง กรมศิลปากร ซึ่งรับผิดชอบเฉพาะพื้นที่แหล่งวัฒนธรรมในแง่กฎหมาย และอบต. ห้วยไผ่ รับผิดชอบพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง การจัดการใดๆ ในพื้นที่ควรให้ความสำคัญขององค์กรที่รับผิดชอบพื้นที่ทุกภาคส่วน เพื่อร่วมกันหาแนวทางการจัดการที่เหมาะสมที่สุดและตรงต่อความต้องการขององค์กรต่างๆ ให้มากที่สุด และสอดคล้องกับบทกฎหมายของทั้ง 3 องค์กร ทั้งนี้ เนื่องจากผาแต้มเป็นโบราณสถานระดับชาติ มีเจ้าหน้าที่ประจำอยู่ในพื้นที่ทุกองค์กร จึงควรมีการจัดตั้งหน่วยงานกลางขึ้นมา โดยมีคณะกรรมการที่มาจากทั้ง 3 องค์กร เพื่อเป็นตัวกลางประสานงานระหว่างองค์กร และหน่วยงานต้นสังกัด

ตารางที่ 19 (ต่อ)

รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	อุทยานแห่งชาติผาแต้ม	
	รูปแบบการจัดการปัจจุบัน	
	เมื่อเปรียบเทียบกับ การจัดการแบบ CL*	
	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง
2. การวางแผน		
2.1 การเชื่อมโยงการจัดการแหล่งวัฒนธรรมกับแผนอุทยาน	✓	อุทยานฯ ควรกำหนดการจัดการแหล่งวัฒนธรรม เช่น การส่งเสริมการวิจัย (ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งอุทยานฯ) และการพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้หรือแหล่งท่องเที่ยว ในรูปของกิจกรรม/โครงการในแผนการจัดการหรือแผนยุทธศาสตร์ เพื่อให้เกิดการจัดการที่เป็นรูปธรรม เฉพาะเรื่องเฉพาะอย่าง
2.2 แผนการจัดการกับงบประมาณเพื่อจัดการแหล่งวัฒนธรรม	✓	
2.3 การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น	✓	ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 ได้กำหนดให้ชุมชนท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีสิทธิ ส่วนร่วมในการดูแลรักษาโบราณสถานมากขึ้น อุทยานฯ และกรมศิลปากร จึงควรรหาแนวทางที่เหมาะสม เพื่อดึงให้ราษฎรท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งธรรมชาติ วัฒนธรรม และ ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งในแง่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่

ตารางที่ 19 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติผาแต้ม		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	รูปแบบการจัดการปัจจุบัน เมื่อเปรียบเทียบกับ การจัดการแบบ CL* <hr/> สอดคล้อง ไม่สอดคล้อง	ลักษณะหรือรูปแบบการจัดการที่เสนอแนะ
3. การพิทักษ์		
3.1 การบังคับใช้กฎระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมายเพื่อการคุ้มครองทรัพยากรวัฒนธรรมและชีวาระบบที่เกี่ยวข้อง	✓	
3.2 การติดตามตรวจสอบ	✓	ปัจจุบันมีเจ้าหน้าที่กรมศิลปากร 1 ท่าน ทำหน้าที่ติดตามตรวจสอบกิจกรรม โครงการ และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับแหล่งภาพเขียนสี เช่น การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก การสีกร่อนของหิน การลอกร่อนของภาพ ซึ่งเป็นการติดตามตรวจสอบเฉพาะบริเวณพื้นที่กันออกเท่านั้น ในขณะที่ผลกระทบที่เกิดขึ้นล้วนมีความสัมพันธ์และมีสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับบริบทแวดล้อม ดังนั้นกรมศิลปากรและกรมอุทยานฯ จึงควรรศึกษหาแนวทางร่วมกันเพื่อจัดทำระบบการติดตามตรวจสอบและประเมินผลที่เหมาะสม เช่น การจัดการไฟฟ้า การรั้ววัดและปักปันแนวเขตเพื่อป้องกันการรुक้าของราษฎรท้องถิ่นและปศุสัตว์ การควบคุมระดับความชื้น ความร้อน และแสงสว่างให้มีความเหมาะสมต่อแหล่งโบราณคดี ตลอดจนการใช้กฎหมายเพื่อจัดการผู้ใช้ประโยชน์ เป็นต้น

ตารางที่ 19 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติผาแต้ม			
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	รูปแบบการจัดการปัจจุบัน เมื่อเปรียบเทียบกับ การจัดการแบบ CL*		ลักษณะหรือรูปแบบการจัดการที่เสนอแนะ
	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง	
3.3 การป้องกันการเสื่อมสภาพของภาพเขียนสีทั้งโดยธรรมชาติและมนุษย์	✓		การใช้ลวดหนามในการป้องกันผลกระทบจากมนุษย์ เช่น สัมผัส ปีนป่าย จี๊ดเขียนภาพเขียนสี แม้เป็นการป้องกันที่มีประสิทธิภาพ แต่โครงสร้างไม่มีความกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม และไม่ส่งเสริมภาพลักษณ์ให้แก่ตัวแหล่ง ดังนั้นควรมีการรื้อแนวลวดหนามออก และอาจมีการนำหินมาก่อเป็นขอบคัน เพื่อป้องกันการบุกรุกของนักท่องเที่ยว
3.4 การจัดการแหล่งวัฒนธรรมเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น	✓		อุทยานฯ ควรสร้างทางเลือกในการประกอบอาชีพหรือสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านในชุมชนอื่นๆ ที่มีได้มีรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อลดการพึ่งพิงทรัพยากร และผลกระทบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนรอบอุทยานฯ ที่อยู่ใกล้กับพื้นที่ซึ่งปรากฏทรัพยากรวัฒนธรรม

ตารางที่ 19 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติผาแต้ม		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	รูปแบบการจัดการปัจจุบัน	ลักษณะหรือรูปแบบการจัดการที่เสนอแนะ
	เมื่อเปรียบเทียบกับ การจัดการแบบ CL*	
	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง
3.5 สิ่งอำนวยความสะดวก	✓	การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกที่ผาแต้มเป็นการพัฒนาแบบแบ่งส่วนตามพื้นที่ความ รับผิดชอบ โดยอุทยานฯ จะพัฒนาบริเวณพลาเนชันด้านบน ส่วนด้านล่างลงไปซึ่งเป็น พื้นที่กันออกจะเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของกรมศิลปากร ซึ่งปัญหาของการพัฒนาแบบ แบ่งส่วน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) ความซ้ำซ้อนของสิ่งอำนวยความสะดวก 2) รูปแบบที่ขัดแย้งไม่กลมกลืน ดังนั้นอุทยานฯ และกรมศิลปากร จึงควรศึกษาแนวทาง ในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกร่วมกัน เช่น การรื้อถอนส่วนที่ซ้ำซ้อน เช่น ป้ายสื่อ ความหมาย การรื้อถอน โครงสร้างที่ไม่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม เช่น ป้ายโลหะ ลวดหนาม หอคอย ทางเดินคอนกรีต เป็นต้น
3.6 เขตการใช้ที่ดินและการวางผังบริเวณ	✓	
3.7 การสื่อความหมาย ณ บริเวณแหล่งภาพเขียนสี	✓	
3.8 การส่งเสริมมุมมองต่อการชมภาพเขียนสี	✓	ควรรื้อหอคอยออก แล้วปรับพื้นดินบริเวณหอคอยเดิมให้มีลักษณะเป็นเนินดิน ใช้หิน ธรรมชาติยกเป็นขอบคันหรือขั้นบันได เพื่อส่งเสริมมุมมอง และคงความเป็นธรรมชาติ ดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุด

ตารางที่ 19 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติผาแต้ม			
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	รูปแบบการจัดการปัจจุบัน เมื่อเปรียบเทียบกับ การจัดการแบบ CL*		ลักษณะหรือรูปแบบการจัดการที่เสนอแนะ
	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง	
3.9 การเข้าถึงและระบบสัญจร	✓		
3.10 ความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวก	✓		
3.11 ความพึงพอใจต่อการได้รับความรู้และประสบการณ์ นันทนาการ	✓		
3.12 ความพึงพอใจต่อการจัดการแหล่งโดยภาพรวม	✓		

* รูปแบบการจัดการปัจจุบันจะสอดคล้องกับการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม (CL: cultural landscape) ก็ต่อเมื่อผลการประเมินสอดคล้องกับตัวชี้วัดหรือลักษณะบ่งชี้ความเหมาะสมที่ค่าคะแนนตั้งแต่ 4 ขึ้นไป (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 20 รูปแบบการจัดการแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ที่ถ้ำลายแทงของอุทยานแห่งชาติภูผาม่านเมื่อเปรียบเทียบกับแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม และแนวทางการจัดการที่เหมาะสม

รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน		ลักษณะหรือรูปแบบการจัดการที่เสนอแนะ
	รูปแบบการจัดการปัจจุบัน		
	เมื่อเปรียบเทียบกับการจัดการแบบ CL*		
	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง	
1. การวิจัย			
1.1 เอกสาร งานวิจัยที่ปรากฏในพื้นที่	✓		
1.2 คุณค่าและความโดดเด่นของทรัพยากรวัฒนธรรม	✓		
1.3 ความคงอยู่ของภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์	✓		
1.4 ความคงอยู่ของสภาพแวดล้อมดั้งเดิมอันเป็นทำเลที่ตั้ง	✓		
1.5 การขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ		✓	แม้ภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ที่ถ้ำลายแทงจะยังไม่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ แต่เมื่อพิจารณาความโดดเด่นของทรัพยากร ก็นับได้ว่ามีศักยภาพเพียงพอที่จะสามารถขึ้นทะเบียนได้ โดยอุทยานฯ ควรประสานงานกับสำนักงานศิลปากรที่ 9 (ขอนแก่น) เพื่อทำการสำรวจและบันทึกข้อมูลอย่างละเอียด (archaeological site survey record and rock art survey) โดยอุทยานฯ เสนอความช่วยเหลือในด้านของที่พัก เจ้าหน้าที่ช่วยเหลือ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่สามารถจัดรองรับได้

ตารางที่ 20 (ต่อ)

รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน		ลักษณะหรือรูปแบบการจัดการที่เสนอแนะ
	รูปแบบการจัดการปัจจุบันเมื่อเปรียบเทียบกับจัดการแบบ CL*		
	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง	
1.6 การสำรวจและการบันทึกทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม	✓		อุทยานฯ ควรขอความร่วมมือจากสำนักงานศิลปากรที่ 9 (ขอนแก่น) (คู่มือเสนอแนะ 1.5) ในขั้นตอนการสำรวจและบันทึก และอุทยานฯ ควรจัดทำแผนการจัดการหรือแผนยุทธศาสตร์ เพื่อผลักดันให้เกิดโครงการต่อเนื่องที่เป็นรูปธรรมขึ้น เช่น การจัดทำรายงานการสำรวจ การส่งเสริมการวิจัยที่ลุ่มลึก การพัฒนาเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาระบบการติดตามผลกระทบกิจกรรม โครงการ และผลกระทบ การเปิดโอกาสให้ราษฎรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ ตลอดจนการบำรุงรักษาแหล่ง เป็นต้น
1.7 นักวิจัยและองค์กร	✓		ควรมีการสนับสนุนให้นักวิจัยเข้ามาศึกษาในพื้นที่ โดยสนับสนุนทุนวิจัยในข้อมูลที่อุทยานฯ ยังขาดแคลน ด้าน ธรณีวิทยา โบราณคดี เป็นต้น ตลอดจนเปิดโอกาสให้องค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาวิจัย เสนอแนะแนวทาง ความเป็นไปได้ ตลอดจนโอกาสและข้อจำกัด ในด้านความต้องการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวถ้ำในอุทยานฯ

ตารางที่ 20 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน			
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	รูปแบบการจัดการปัจจุบันเมื่อเปรียบเทียบกับจัดการแบบ		ลักษณะหรือรูปแบบการจัดการที่เสนอแนะ
	CL*		
	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง	
1.8 การประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรที่รับผิดชอบพื้นที่	✓		ปัจจุบันองค์กรที่รับผิดชอบพื้นที่ประกอบด้วย 3 องค์กรหลัก คือ กรมอุทยานฯ ซึ่งรับผิดชอบพื้นที่ทั้งหมดโดยตรง กรมศิลปากร ซึ่งรับผิดชอบเฉพาะพื้นที่แหล่งวัฒนธรรมในแง่กฎหมาย และองค์การบริหารส่วนตำบลผานกเค้า โดยมีแกนนำคือผู้นำชุมชนและชาวบ้านผาสามยอด ซึ่งการประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรเป็นรูปแบบเฉพาะกิจ ดังนั้นอุทยานฯ ในฐานะที่เป็นผู้ดูแลพื้นที่หลัก จึงควรผลักดันให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการของทั้ง 3 ฝ่าย เพื่อทำหน้าที่ประสานงานระหว่างหน่วยงาน ซึ่งจะทำให้ความร่วมมือระหว่างองค์กรมีเอกภาพ ลดขั้นตอนการดำเนินการ
2. การวางแผน 2.1 การเชื่อมโยงการจัดการแหล่งวัฒนธรรมกับแผนอุทยาน	✓		อุทยานฯ ควรกำหนดการจัดการแหล่งวัฒนธรรม เช่น การส่งเสริมการวิจัย การพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้หรือแหล่งท่องเที่ยว ในรูปของกิจกรรม/โครงการในแผนการจัดการหรือแผนยุทธศาสตร์ เพื่อให้เกิดการจัดการที่เป็นรูปธรรม เฉพาะเรื่องเฉพาะอย่าง

ตารางที่ 20 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน			
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	รูปแบบการจัดการปัจจุบันเมื่อเปรียบเทียบกับจัดการแบบ		ลักษณะหรือรูปแบบการจัดการที่เสนอแนะ
	CL*		
	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง	
2.2 แผนการจัดการกับงบประมาณเพื่อจัดการแหล่งวัฒนธรรม	✓		สืบเนื่องจากข้อเสนอแนะที่ 2.1 โครงการต่างๆ ต้องมีการกำหนดงบประมาณที่ชัดเจน ระบุแหล่งที่มาของงบประมาณ ค่าใช้จ่ายต่อหน่วย จำแนกตามหมวดรายจ่าย ทั้งนี้ควรพิจารณาว่าโครงการดังกล่าวนั้น จำเป็นต้องจัดทำค่าของงบประมาณหรือไม่ หากไม่ก็เสนอโครงการดังกล่าวเข้าสู่แผนปฏิบัติงานประจำปี แต่หากต้องร้องขอของงบประมาณ ก็จำเป็นต้องจัดทำแผนโครงการเพื่อขออนุมัติโครงการและงบประมาณต่อไป
2.3 การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น	✓		ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 ได้กำหนดให้ชุมชนท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีสิทธิ ร่วมในการดูแลรักษาโบราณสถานมากขึ้น อุทยานฯ และกรมศิลปากร จึงควรรหาแนวทางที่เหมาะสม เพื่อดึงให้ราษฎรท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งธรรมชาติ วัฒนธรรม และไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งในแง่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่

ตารางที่ 20 (ต่อ)

รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน	
	รูปแบบการจัดการปัจจุบันเมื่อเปรียบเทียบกับจัดการแบบ CL*	
	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง
3. การพิทักษ์		
3.1 การบังคับใช้กฎระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมายเพื่อการคุ้มครองทรัพยากรวัฒนธรรมและชีวะระบบ	✓	<p>การคุ้มครองทรัพยากรวัฒนธรรมและชีวะระบบที่เกี่ยวข้อง จำเป็นต้องมีการบังคับใช้กฎระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมาย เพื่อป้องกันผลกระทบ 2 ส่วน คือ ผลกระทบจากการท่องเที่ยว กับผลกระทบจากการใช้ประโยชน์พื้นที่ของราษฎรท้องถิ่น ในส่วนแรกอุทยานฯ จะต้องปรับปรุงป้ายบอกแนวปฏิบัติในการเข้าไปเที่ยวล่าที่มีอยู่เดิมให้มั่นคงแข็งแรง พร้อมระบุนบทลงโทษผู้กระทำความผิดตามกฎหมาย และจัดทำป้ายเตือนเพิ่มเติมในบริเวณที่ล่อแหลมต่อการเกิดผลกระทบ ส่วนการลดผลกระทบที่เกิดขึ้นจากราษฎรท้องถิ่นนั้น อุทยานฯ ควรรังวัดและปักแนวเขตพื้นที่ให้ชัดเจน พร้อมจัดทำป้ายแสดงกฎ ระเบียบ ข้อบังคับทางกฎหมายของอุทยานฯ เพื่อป้องกันการขยายตัวของพื้นที่เกษตรกรรม ควรสร้างทางเลือกในการประกอบอาชีพ เพื่อให้ราษฎรท้องถิ่นพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ให้น้อยลง และยังต้องมีการจัดโครงการมวลชนสัมพันธ์เพื่อชี้แจงการเข้าไปใช้ประโยชน์พื้นที่ ทั้งนี้ควรมีการจัดเจ้าหน้าที่เข้าไปทำการควบคุมดูแลพื้นที่เป็นระยะ</p>

ตารางที่ 20 (ต่อ)

รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน		ลักษณะหรือรูปแบบการจัดการที่เสนอแนะ
	รูปแบบการจัดการปัจจุบันเมื่อเปรียบเทียบกับจัดการแบบ CL*		
	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง	
3.2 การติดตามตรวจสอบ	✓		เนื่องจากแหล่งภาพเขียนสีที่ถ้ำลายแทง เป็น โบราณสถานระดับท้องถิ่น ที่ยังมิได้รับการขึ้นทะเบียน จึงมิได้มีเจ้าหน้าที่จากกรมศิลปากรเข้ามาดูแล และตัวถ้ำก็เป็นพื้นที่ชายขอบของอุทยานฯ จึงยังไม่มีเจ้าหน้าที่เข้ามาทำการติดตามตรวจสอบกิจกรรมด้านต่างๆ ดังนั้น อุทยานฯ จึงควรประสานงานกับสำนักงานศิลปากรที่ 9 (ขอนแก่น) เพื่ออบรมให้ชาวบ้านเป็นอาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม (อส.มศ.) ซึ่งชาวบ้านที่ผ่านการอบรมหลักสูตร อส.มศ. จะสามารถติดตามตรวจสอบและประเมินผลกิจกรรมโครงการ และผลกระทบที่เกิดกับตัวแหล่งภาพเขียนสีได้ เพื่อรายงานเข้าสู่สำนักงานศิลปากรที่ 9 (ขอนแก่น)
3.3 การป้องกันการเสื่อมสลายของภาพเขียนสีทั้งโดยธรรมชาติและมนุษย์	✓		ในด้านผลกระทบจากธรรมชาติ อุทยานฯ ควรประสานงานเพื่อขอความร่วมมือไปยังกรมทรัพยากรธรณี เพื่อจัดการกับคราบน้ำหินปูนที่ไหลลงมาเคลือบทับภาพเขียนสีบางส่วน ส่วนด้านผลกระทบจากมนุษย์นั้น อุทยานฯ ควรจัดทำป้ายเตือนและป้ายแสดงกฎระเบียบข้อบังคับ และบทลงโทษเพิ่มเติม แล้วนำไปติดตั้งในพื้นที่อย่างน้อย 2 จุด คือบริเวณต้นทางของเส้นทางศึกษาธรรมชาติและบริเวณตำแหน่งที่ตั้งของภาพเขียนสี

ตารางที่ 20 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน			
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	รูปแบบการจัดการปัจจุบันเมื่อเปรียบเทียบกับจัดการแบบ		ลักษณะหรือรูปแบบการจัดการที่เสนอแนะ
	CL*		
	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง	
3.4 การจัดการแหล่งวัฒนธรรมเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น	✓		อุทยานฯ ควรมีบทบาทในด้านของการประชาสัมพันธ์แหล่งแก่สาธารณชนให้เป็นที่รู้จักกว้างขวาง พร้อมทั้งทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางประสานระหว่างนักท่องเที่ยวในฐานะผู้มาเยือนกับราษฎรท้องถิ่นในฐานะผู้ให้บริการการท่องเที่ยว อุทยานฯ ควรประสานงานกับองค์กรอื่นๆ เช่น องค์กรพัฒนาเอกชนเพื่อช่วยเหลือและสนับสนุนการจัดการการท่องเที่ยวของชาวบ้าน ให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (community based tourism) อย่างเป็นทางการ
3.5 สิ่งอำนวยความสะดวก	✓		อุทยานฯ ควรจัดการกับสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทแหล่งเรียนรู้ และเพื่อความปลอดภัย เช่น ป้ายเตือนให้ระวังหินลื่น/หินหล่น และควรจัดทำทางเดินไม้และไผ่เขาบริเวณถ้ำคูหาที่ 1 และคูหาที่ 2 เพื่อลดการปีนป่าย การลื่นไถล และการตกเขา
3.6 เขตการใช้ที่ดินและการวางผังบริเวณ	✓		เนื่องจากแหล่งภาพเขียนสีถ้ำลายแทงอยู่ห่างไกลจากที่ทำการอุทยานฯ มาก มีความเป็นชายขอบสูง และมีความเป็นธรรมชาติสูงเช่นกัน ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวจะมีการใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการอย่างจริงจังเฉพาะในช่วงเทศกาล ดังนั้นอุทยานฯ ควรมีการออกแบบและวางผังบริเวณแบบง่ายๆ เพื่อคงสภาพธรรมชาติดั้งเดิมให้มากที่สุด โดยใช้แนวคิดการ zoning แหล่งท่องเที่ยวประเภทถ้ำโดยเน้นเฉพาะ โชนธรรมชาติ ซึ่งประกอบด้วย บริเวณมุงสู่อ้า บริเวณธรรมชาติ และบริเวณปากถ้ำ

ตารางที่ 20 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน			
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	รูปแบบการจัดการปัจจุบัน		ลักษณะหรือรูปแบบการจัดการที่เสนอแนะ
	เมื่อเปรียบเทียบกับ		
	จัดการแบบ CL*		
	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง	
3.7 การสื่อความหมาย ณ บริเวณแหล่งภาพเขียนสี	✓		ควรจัด โปรแกรมสื่อความหมายบริเวณภาพเขียนสี ซึ่งจะสามารถสื่อให้ผู้ใช้ประโยชน์ ได้รับประสบการณ์และความรู้ที่เกี่ยวเนื่องกับทรัพยากรโดยตรง และควรส่งเสริมให้ชาวบ้านเป็นผู้นำชมโดยอุทยานฯ ควรประสานงานกับกรมศิลปากร หรือ หน่วยอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ด้านประวัติศาสตร์และ โบราณคดีแก่ชาวบ้าน ส่วนอุทยานฯ เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และเทคนิคในด้านการสื่อความหมาย
3.8 การส่งเสริมมุมมองต่อการชมภาพเขียนสี	✓		
3.9 การเข้าถึงและระบบสัญจร	✓		
3.10 ความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวก	*	*	
3.11 ความพึงพอใจต่อการได้รับความรู้	*	*	
3.12 ความพึงพอใจต่อการจัดการแหล่งโดยภาพรวม	*	*	

* รูปแบบการจัดการปัจจุบันจะสอดคล้องกับการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม (CL: cultural landscape) ก็ต่อเมื่อผลการประเมินสอดคล้องกับตัวชี้วัดหรือ ลักษณะบ่งชี้ความเหมาะสมที่ค่าคะแนนตั้งแต่ 4 ขึ้นไป (ตารางที่ 4)

* ไม่นำมาคิดเป็นค่าคะแนน เนื่องจากพื้นที่ห่างไกลจากแหล่งชุมชน / ไม่มีการใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการ / ไม่มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก

ตารางที่ 21 รูปแบบการจัดการแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ภูผาเต๋มของอุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัวเมื่อเปรียบเทียบกับแนวการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมและแนวทางการจัดการที่เหมาะสม

รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว	
	รูปแบบการจัดการปัจจุบัน	ลักษณะหรือรูปแบบการจัดการที่เสนอแนะ
	เมื่อเปรียบเทียบกับ การจัดการแบบ CL* สอดคล้อง ไม่สอดคล้อง	
1. การวิจัย		
1.1 เอกสาร งานวิจัยที่ปรากฏในพื้นที่	✓	อุทยานฯ ควรมีการจัดการจัดทำฐานข้อมูล เพื่อรวบรวมสื่อ งานวิจัย บทความ และเอกสาร ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ทุกประเภท ครอบคลุมทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และบริบทแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง เช่น ราษฎรท้องถิ่น เป็นต้น ตลอดจนติดตามผู้ที่เคยเข้ามาวิจัยในพื้นที่ เพื่อขอสนับสนุนเอกสารหรืองานวิจัยดังกล่าว ทั้งนี้ข้อมูลทั้งหมดควรมีการจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่ชัดเจน มีการจัดเก็บอย่างเป็นระบบ และง่ายต่อการเข้าถึงข้อมูลนั้นๆ โดยอาจแบ่งพื้นที่บางส่วนของศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเป็นห้องสมุด รองรับผู้ใช้ประโยชน์ และนักวิจัย
1.2 คุณค่าและความโดดเด่นของทรัพยากรวัฒนธรรม	✓	
1.3 ความคงอยู่ของภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์	✓	

ตารางที่ 21 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว			
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	รูปแบบการจัดการปัจจุบัน เมื่อเปรียบเทียบกับ การจัดการแบบ CL*		ลักษณะหรือรูปแบบการจัดการที่เสนอแนะ
	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง	
1.4 ความคงอยู่ของสภาพแวดล้อมดั้งเดิมอันเป็นทำเลที่ตั้ง	✓		
1.5 การขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ	✓		แม้ภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ที่ภูผาแต้มจะยังไม่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ แต่เมื่อพิจารณาความโดดเด่นของทรัพยากร ก็นับได้ว่ามีศักยภาพเพียงพอที่จะสามารถขึ้นทะเบียนได้ โดยอุทยานฯ ควรประสานงานกับสำนักงานศิลปากรที่ 11 (อุบลราชธานี) เพื่อทำการสำรวจและบันทึกข้อมูลอย่างละเอียด โดยอุทยานฯ เสนอความช่วยเหลือในด้านของที่พัก เจ้าหน้าที่ช่วยเหลือ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่สามารถจัดรองรับได้
1.6 การสำรวจและการบันทึกทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม	✓		อุทยานฯ ควรขอความร่วมมือจากสำนักงานศิลปากรที่ 11 (อุบลราชธานี) (ดูข้อเสนอแนะ 1.5) ในขั้นตอนการสำรวจและบันทึก และอุทยานฯ ควรจัดทำแผนการจัดการหรือแผนยุทธศาสตร์ เพื่อผลักดันให้เกิดโครงการต่อเนื่องที่เป็นรูปธรรมขึ้น เช่น การจัดทำรายงานการสำรวจ การส่งเสริมการวิจัยที่ลุ่มลึก การพัฒนาเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาระบบการติดตามผลกระทบกิจกรรม โครงการ และผลกระทบ การเปิดโอกาสให้ราษฎรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ ตลอดจนการบำรุงรักษาแหล่ง เป็นต้น

ตารางที่ 21 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	รูปแบบการจัดการปัจจุบัน	ลักษณะหรือรูปแบบการจัดการที่เสนอแนะ
	เมื่อเปรียบเทียบกับ การจัดการแบบ CL* สอดคล้อง ไม่สอดคล้อง	
1.7 นักวิจัยและองค์กร	✓	สืบเนื่องจากข้อเสนอแนะที่ 1.1 นั้น การจัดทำฐานข้อมูลจะทำให้อุทยานฯ ทราบว่ายังขาดข้อมูลในส่วใดที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ ดังนั้นเพื่อเป็นการเพิ่มเติมเพื่อให้อุทยานฯ เป็นแหล่งความรู้ที่สมบูรณ์ จึงควรมีการสนับสนุนให้นักวิจัยเข้ามาศึกษาในพื้นที่ โดยอาจมีการสนับสนุนทุนวิจัยในข้อมูลที่อุทยานฯ ยังขาดแคลน
1.8 การประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรที่รับผิดชอบพื้นที่	✓	ปัจจุบันองค์กรที่รับผิดชอบพื้นที่ประกอบด้วย 3 องค์กร คือ กรมอุทยานฯ ซึ่งรับผิดชอบพื้นที่ทั้งหมดโดยตรง กรมศิลปากร ซึ่งรับผิดชอบเฉพาะพื้นที่แหล่งวัฒนธรรมในแก่งภูผามาย และองค์การบริหารส่วนตำบลป่าไร่ ซึ่งมีบทบาทในการสนับสนุนงบประมาณ โดยกิจการส่วนใหญ่ล้วนเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวซึ่งเกิดจากความร่วมมือระหว่างอุทยานฯ กับ อบต. ดังนั้นการจัดการใดๆ ในพื้นที่ต้องให้ความสำคัญขององค์กรที่รับผิดชอบพื้นที่ทุกภาคส่วน โดยควรจัดตั้งองค์กรกลางขึ้นเพื่อบริหารพื้นที่ ที่มีคณะกรรมการจากทุกองค์กร เพื่อร่วมกันหาแนวทางการจัดการที่เหมาะสมที่สุดและตรงต่อความต้องการขององค์กรต่างๆ ให้มากที่สุดทั้งในด้านความต้องการและบทกฎหมาย

ตารางที่ 21 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	รูปแบบการจัดการปัจจุบันเมื่อเปรียบเทียบกับ	
	การจัดการแบบ CL*	
	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง
2. การวางแผน		
2.1 การเชื่อมโยงการจัดการแหล่งวัฒนธรรมกับแผนอุทยาน	✓	อุทยานฯ ควรกำหนดการจัดการแหล่งวัฒนธรรม เช่น การส่งเสริมการวิจัย การพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้หรือแหล่งท่องเที่ยว ในรูปของโครงการในแผนการจัดการหรือแผนยุทธศาสตร์ เพื่อให้เกิดการจัดการที่เป็นรูปธรรม เฉพาะเรื่องเฉพาะอย่าง
2.2 แผนการจัดการกับงบประมาณเพื่อการจัดการแหล่งวัฒนธรรม	✓	สืบเนื่องจากข้อเสนอแนะที่ 2.1 โครงการต่างๆ ต้องมีการกำหนดงบประมาณที่ชัดเจน ระบุแหล่งที่มาของงบประมาณ ค่าใช้จ่ายต่อหน่วย จำแนกตามหมวดรายจ่าย ทั้งนี้ควรพิจารณาว่าโครงการดังกล่าวนั้น จำเป็นต้องจัดทำงบประมาณหรือไม่ หากไม่ก็เสนอโครงการดังกล่าวเข้าสู่แผนปฏิบัติงานประจำปี แต่หากต้องร้องขอของงบประมาณ ก็จำเป็นต้องจัดทำแผนโครงการเพื่อขออนุมัติโครงการและงบประมาณต่อไป

ตารางที่ 21 (ต่อ)

รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว	
	รูปแบบการจัดการปัจจุบัน	
	เมื่อเปรียบเทียบกับ การจัดการแบบ CL*	
	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง
2.3 การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น	✓	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 กำหนดให้ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีสิทธิ ส่วนร่วมในการดูแลรักษาโบราณสถานมากขึ้น อุทยานฯ และกรมศิลปากร ควรหาแนวทางดึงให้ราษฎรท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมด้านการท่องเที่ยว โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบ และความขัดแย้งในแง่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่
3. การพิทักษ์		
3.1 การบังคับใช้กฎระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมายเพื่อการคุ้มครองทรัพยากรวัฒนธรรมและชีวะระบบ	✓	ควรมีการบังคับใช้กฎระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมาย เพื่อป้องกันผลกระทบ 2 ส่วน คือ ผลกระทบจากการท่องเที่ยว โดยอุทยานฯ ควรจัดทำป้ายบอกแนวปฏิบัติในการเข้าไปใช้พร้อมระบุบทลงโทษผู้กระทำผิดตามกฎหมาย ส่วนการลดผลกระทบที่เกิดขึ้นจากราษฎรท้องถิ่นนั้น นอกจากจะดำเนินการเช่นเดียวกับส่วนแรกแล้ว ยังต้องมีการจัด โครงการมวลชนสัมพันธ์เพื่อชี้แจงการเข้าไปใช้ประโยชน์พื้นที่ อันจะนำไปสู่ความเข้าใจอันดีระหว่างราษฎรท้องถิ่นกับอุทยานฯ ทั้งนี้ควรมีเจ้าหน้าที่ทำการควบคุมดูแลพื้นที่เป็นระยะ

ตารางที่ 21 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	รูปแบบการจัดการปัจจุบัน	ลักษณะหรือรูปแบบการจัดการที่เสนอแนะ
	เมื่อเปรียบเทียบกับ การจัดการแบบ CL*	
	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง
3.2 การติดตามตรวจสอบ	✓	เนื่องจากที่ภูผาแต้มมิได้มีเจ้าหน้าที่จากกรมศิลปากรเข้ามาดูแล อุทยานฯ จึงต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการติดตามตรวจสอบกิจกรรม โครงการ และผลกระทบทั้งหมด เพื่อให้เกิดมาตรฐาน อุทยานฯ ควรขอความร่วมมือจากกรมศิลปากรเป็นผู้ออกแบบระบบการติดตามตรวจสอบ เพื่อให้เจ้าหน้าที่อุทยานฯ ตลอดจนราษฎรท้องถิ่นที่เป็นอาสาสมัครสามารถติดตามตรวจสอบและประเมินผลเพื่อรายงานเข้าสู่สำนักงานศิลปากรที่ 11 (อุบลราชธานี) ได้
3.3 การป้องกันการเสื่อมสภาพของภาพเขียนสีทั้งโดยธรรมชาติและมนุษย์	✓	
3.4 การจัดการแหล่งวัฒนธรรมเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น	✓	ดูข้อเสนอแนะที่ 2.3 นอกจากราษฎรท้องถิ่นจะมีรายได้จากการเป็นมัคคุเทศก์นำชมแล้ว อุทยานฯ ควรส่งเสริมให้ราษฎรท้องถิ่นมีรายได้จากกิจการอื่น เช่น นำผลิตผลทางการเกษตรมาจำหน่ายในช่วงเทศกาลที่มีนักท่องเที่ยวมาก สนับสนุนการแปรรูปวัสดุท้องถิ่นเป็นสินค้าที่ระลึก ทำอาหารพื้นบ้าน การให้ชาวบ้านจำลองวิถีชีวิตมนุษย์ถ้ำ ตลอดจนการแสดงวัฒนธรรมพื้นถิ่น เป็นต้น

ตารางที่ 21 (ต่อ)

รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว	
	รูปแบบการจัดการปัจจุบัน	ลักษณะหรือรูปแบบการจัดการที่เสนอแนะ
	เมื่อเปรียบเทียบกับ การจัดการแบบ CL*	
	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง
3.5 สิ่งอำนวยความสะดวก	✓	นอกจากสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทการเข้าถึง อุทยานฯ ควรพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการให้ความรู้ (ดูข้อเสนอแนะที่ 3.11) และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อเพิ่มความปลอดภัย เช่น การจัดทำพิกัดบนโดบริเวณชั้นบันไดหินเพื่อลดความลาดชัน การทำราวจับ และราวกันตก เป็นต้น
3.6 เขตการใช้ที่ดินและการวางผังบริเวณ	✓	เนื่องจากภูผาแต้มเป็นแหล่งนันทนาการที่อยู่ใกล้เขตบริการมาก อีกทั้งลักษณะทางกายภาพอันเป็นที่ตั้งก็มีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งในความเป็นจริงวัตถุประสงค์ของการจัดแบ่งเขต ก็เพื่อต้องการให้มีการจัดการที่เฉพาะเรื่องเฉพาะอย่าง ดังนั้นแม้ภูผาแต้มจะอยู่ใกล้เขตบริการ ไม่สามารถแบ่งเขตได้ชัดเจน แต่อุทยานฯ ก็ควรควบคุมระดับการพัฒนา มิให้กลายเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของเขตบริการ เพื่อให้สามารถควบคุมกิจกรรมการใช้ประโยชน์และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับแหล่งนันทนาการได้
3.7 การสื่อความหมาย ณ บริเวณแหล่งภาพเขียนสี	✓	อุทยานฯ ควรจัดโปรแกรมสื่อความหมายในพื้นที่ โดยเฉพาะบริเวณตำแหน่งที่ตั้งของภาพเขียนสี และควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่นำชม ที่สามารถอธิบายลักษณะทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ได้
3.8 การส่งเสริมมุมมองต่อการชมภาพเขียนสี	✓	

ตารางที่ 21 (ต่อ)

รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว	
	รูปแบบการจัดการปัจจุบัน	
	เมื่อเปรียบเทียบกับ การจัดการแบบ CL*	
	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง
3.9 การเข้าถึงและระบบสัญจร	✓	
3.10 ความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวก	✓	ควรเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทแหล่งความรู้ โดยเฉพาะการสื่อความหมาย บริเวณตำแหน่งที่ตั้งของภาพเขียนสี และนิทรรศการริมทาง ตลอดแนวทางเดิน 600 เมตร ตลอดจนการเพิ่มป้ายบอกทางและป้ายเตือนในตำแหน่งที่มีความจำเป็น
3.11 ความพึงพอใจต่อการได้รับความรู้ และประสบการณ์ นันทนาการ	✓	นอกเหนือไปจากการจัดทำป้ายสื่อความหมายและนิทรรศการริมทางแล้ว อุทยานฯ ควรจัดให้มีแหล่งความรู้ประเภทต่างๆ เพื่อให้ผู้ใช้ประโยชน์ได้มีทางเลือกในการเข้าถึง แหล่งความรู้ที่อุทยานฯ ต้องการนำเสนอ เช่น การใช้เจ้าหน้าที่นำชมหรือบรรยาย การจัดทำคู่มือหรือแผ่นพับนำเที่ยว การจัดทำวีดิทัศน์ ตลอดจนการจำลองภาพเขียนสี และบริบทโดยรอบมาไว้ที่บริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกต่อ ผู้พิการหรือคนชรา เป็นต้น
3.12 ความพึงพอใจต่อการจัดการแหล่งโดยภาพรวม	✓	

* รูปแบบการจัดการปัจจุบันจะสอดคล้องกับการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม (CL: cultural landscape) ก็ต่อเมื่อผลการประเมินสอดคล้องกับตัวชี้วัด/ลักษณะ บ่งชี้ความเหมาะสมที่ค่าคะแนน 4 ขึ้นไป (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 22 รูปแบบการจัดการแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ของอุทยานแห่งชาติภูเวียงเมื่อเปรียบเทียบกับแนวการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม และแนวทางการจัดการที่เหมาะสม

รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	อุทยานแห่งชาติภูเวียง	
	รูปแบบการจัดการปัจจุบัน	
	เมื่อเปรียบเทียบกับ การจัดการแบบ CL*	
	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง
1. การวิจัย		
1.1 เอกสาร งานวิจัยที่ปรากฏในพื้นที่	✓	
1.2 คุณค่าและความโดดเด่นของทรัพยากรวัฒนธรรม	✓	รูปแบบของกลุ่มภาพเขียนสีที่ภูเวียงเมื่อประเมินแล้วพบว่าสามารถเห็นได้จากแหล่งอื่นทั่วไป และมีคุณค่าในฐานะโบราณสถานของท้องถิ่น หากอุทยานฯ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องการพัฒนาเพื่อเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยว จำเป็นต้องใช้แหล่งท่องเที่ยวแหล่งอื่นในละแวกใกล้เคียงมาเป็นตัวเสริมเพื่อขยายโอกาสด้านการท่องเที่ยว สี เส้น ลายของภาพเขียนที่ ถ้าฝ่ามือแดง ถ้าคนนอน และถ้าหินลาดหัวเมฆ ลบเลือนไป
1.3 ความคงอยู่ของภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์	✓	มาก อุทยานฯ ควรนำภาพสมบูรณ์ที่ได้มาจากการคัดลอกแบบ (tracing) โดยกรมศิลปากร ซึ่งสามารถหาได้จากรายงานการสำรวจ มาจัดทำเป็นป้ายสื่อความหมาย ในมาตราส่วน 1 : 3 เป็นอย่างน้อย พร้อมบรรจุเนื้อหาที่ได้รับการตรวจสอบจากกรมศิลปากร แล้วนำไปติดตั้ง ณ ภาพเขียนสีแต่ละแห่ง

ตารางที่ 22 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูเวียง			
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	รูปแบบการจัดการปัจจุบัน		ลักษณะหรือรูปแบบการจัดการที่เสนอแนะ
	เมื่อเปรียบเทียบกับ		
	การจัดการแบบ CL*		
	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง	
1.4 ความคงอยู่ของสภาพแวดล้อมดั้งเดิมอันเป็นทำเลที่ตั้ง	✓		บริเวณถ้ำคนอนและถ้ำหินลาดหัวเมย แวดล้อมไปด้วยแปลงป่ายูคาลิปตัส ซึ่งเป็นการฟื้นฟูป่าโดยการปลูกพืชเชิงเดี่ยว (monocrop) ที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ไม่น้อย ดังนั้นอุทยานฯ และหน่วยจัดการต้นน้ำห้วยบอง ควรมึบทบาทในการฟื้นฟูพื้นที่ป่าตั้งแต่ลานหินลาดผีหลอกไปจนถึงบริเวณลานหินลาดหัวเมย โดยการปลูกพืชท้องถิ่นแบบผสมผสาน ส่วนบริเวณถ้ำฝ่ามือแดง สภาพป่ามีความสมบูรณ์ควรอนุรักษ์สิ่งดั้งเดิมไว้
1.5 การขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ	✓		ปัจจุบันยังขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ หากจำเป็นต้องมีการพัฒนาพื้นที่ในอนาคต อุทยานฯ และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ควรให้ความสำคัญกับพื้นที่ในฐานะโบราณสถานระดับท้องถิ่น ควรเน้นการพัฒนาในระดับเล็ก (small scale) เพื่อไม่ให้ขัดต่อคุณค่าของโบราณสถาน ลดทอนลักษณะดั้งเดิมของสภาพแวดล้อมท้องถิ่น
1.6 การสำรวจและการบันทึกทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม	✓		ในพื้นที่มี อ.ส.ม.ศ. ที่ผ่านการอบรมจากกรมศิลปากรอยู่แล้ว ดังนั้น อุทยานฯ จึงควรผลักดันให้ อ.ส.ม.ศ. เข้ามามีบทบาทในการดูแลรักษาพื้นที่ในส่วนนี้ เพื่อลดภาระงานของอุทยาน และสอดคล้องกับนโยบายกระจายอำนาจ/ถ่ายโอนการจัดการโบราณสถานให้แก่ชุมชนท้องถิ่น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542

ตารางที่ 22 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูเวียง		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	รูปแบบการจัดการปัจจุบัน เมื่อเปรียบเทียบกับ การจัดการแบบ CL*	
	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง
1.7 นักวิจัยและองค์กร	✓	เพื่อให้อุทยานฯ ภูเวียง เป็นแหล่งความรู้ที่สมบูรณ์ จึงควรมีการสนับสนุนให้นักวิจัยเข้ามาศึกษาในพื้นที่ โดยอาจมีการสนับสนุนทุนวิจัยส่วนที่อุทยานฯ ยังขาดแคลน โดยเฉพาะในด้านของศิลปกรรมสิ่งแวดล้อม ซึ่งอุทยานแห่งชาติภูเวียงมีศักยภาพสูง นับตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์มาจนถึงสมัยประวัติศาสตร์
1.8 การประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรที่รับผิดชอบพื้นที่	✓	องค์กรที่รับผิดชอบพื้นที่ประกอบด้วย 4 องค์กรหลัก คือ กรมอุทยานฯ ซึ่งรับผิดชอบพื้นที่ทั้งหมดโดยตรง หน่วยจัดการต้นน้ำห้วยบอง ซึ่งรับผิดชอบพื้นที่บริเวณภูเวียงด้านใต้ อันเป็นที่ตั้งของแหล่งภาพเขียนสีทั้ง 3 แห่ง กรมศิลปากร ซึ่งรับผิดชอบเฉพาะพื้นที่แหล่งวัฒนธรรมในแง่กฎหมาย และองค์การบริหารส่วนตำบลในเมือง ปัจจุบันไม่ปรากฏการประสานความร่วมมือใดๆ ในพื้นที่ภูเวียงด้านใต้ แต่มีความเป็นไปได้ว่าในอนาคตองค์กรบริหารส่วนตำบลจะคัดถนนขึ้นมายังถ้ำฝ่ามือแดง ตลอดจนการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ดังนั้นอุทยานฯ ในฐานะเจ้าของพื้นที่ จึงควรมีบทบาทในการประสานงานกับทุกองค์กร เพื่อหาข้อสรุปที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนา เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวค่อนข้างอ่อนไหวเนื่องจากเป็นพื้นที่นันทนาการทางประวัติศาสตร์และเป็นพื้นที่ต้นน้ำในพื้นที่เดียวกัน

ตารางที่ 22 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูเวียง			
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	รูปแบบการจัดการปัจจุบัน เมื่อเปรียบเทียบกับ การจัดการแบบ CL*		ลักษณะหรือรูปแบบการจัดการที่เสนอแนะ
	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง	
2. การวางแผน			
2.1 การเชื่อมโยงการจัดการแหล่งวัฒนธรรมกับแผนอุทยาน	✓		อุทยานฯ ควรกำหนดการจัดการแหล่งวัฒนธรรม เช่น การส่งเสริมการวิจัย (ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งอุทยานฯ) และการพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้หรือแหล่งท่องเที่ยว ในรูปของกิจกรรม/โครงการในแผนการจัดการหรือแผนยุทธศาสตร์ เพื่อให้เกิดการจัดการที่เป็นรูปธรรม เฉพาะเรื่องเฉพาะอย่าง
2.2 แผนการจัดการกับงบประมาณเพื่อการจัดการแหล่งวัฒนธรรม	✓		สืบเนื่องจากข้อเสนอแนะที่ 2.1 กิจกรรม/โครงการต่างๆ ต้องมีการกำหนดงบประมาณที่ชัดเจน ระบุแหล่งที่มาของงบประมาณ ค่าใช้จ่ายต่อหน่วย จำแนกตามหมวดรายจ่าย ทั้งนี้ ควรพิจารณาว่าโครงการดังกล่าวนั้น จำเป็นต้องจัดทำค่าของงบประมาณหรือไม่ หากไม่ก็เสนอโครงการดังกล่าวเข้าสู่แผนปฏิบัติงานประจำปี แต่หากต้องร้องของบประมาณ ก็จำเป็นต้องจัดทำแผนโครงการเพื่อขออนุมัติโครงการและงบประมาณต่อไป
2.3 การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น	*	*	

ตารางที่ 22 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูเวียง		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	รูปแบบการจัดการปัจจุบัน เมื่อเปรียบเทียบกับ การจัดการแบบ CL* สอดคล้อง ไม่สอดคล้อง	ลักษณะหรือรูปแบบการจัดการที่เสนอแนะ
3. การพิทักษ์		
3.1 การบังคับใช้กฎระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมายเพื่อการคุ้มครองทรัพยากรวัฒนธรรมและชีวะระบบที่เกี่ยวข้อง	✓	การคุ้มครองทรัพยากรวัฒนธรรมและชีวะระบบที่เกี่ยวข้อง จำเป็นต้องมีการบังคับใช้กฎระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมาย อย่างน้อย 2 ส่วน คือ พ.ร.บ. โบราณสถานฯ กับ พ.ร.บ. อุทยานแห่งชาติ เพื่อป้องกันผลกระทบ 2 ด้าน คือ ผลกระทบจากการท่องเที่ยว กับ ผลกระทบจากการใช้ประโยชน์พื้นที่ของราษฎรท้องถิ่น ในส่วนแรก อุทยานฯ จะต้องจัดทำป้ายบอกแนวปฏิบัติในการเข้าไปใช้พื้นที่เพื่อแจ้งให้นักท่องเที่ยวรับทราบ พร้อมระบุบทลงโทษผู้กระทำผิดตามกฎหมาย และติดตั้งบริเวณต้นทางของเส้นทางศึกษาธรรมชาติ พร้อมจัดทำป้ายเตือนเพิ่มเติมในบริเวณที่ล่อแหลมต่อการเกิดผลกระทบ ส่วนการลดผลกระทบที่เกิดขึ้นจากราษฎรท้องถิ่นนั้น นอกจากจะดำเนินการเช่นเดียวกับส่วนแรกแล้ว ยังต้องมีการจัดโครงการมวลชนสัมพันธ์เพื่อชี้แจงการเข้าไปใช้ประโยชน์พื้นที่อันจะนำไปสู่ความเข้าใจอันดีระหว่างราษฎรท้องถิ่นกับอุทยานฯ ทั้งนี้ควรมีเจ้าหน้าที่ทำการควบคุมดูแลพื้นที่เป็นระยะ

ตารางที่ 22 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูเวียง		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	รูปแบบการจัดการปัจจุบัน เมื่อเปรียบเทียบกับ การจัดการแบบ CL* สอดคล้อง ไม่สอดคล้อง	ลักษณะหรือรูปแบบการจัดการที่เสนอแนะ
3.2 การติดตามตรวจสอบ	✓	กลุ่มภาพเขียนสีที่ภูเวียงมีฐานะเป็น โบราณสถานระดับท้องถิ่น จึงมิได้มีเจ้าหน้าที่จากกรมศิลปากรเข้ามาดูแล อุทยานฯ จึงควรมีบทบาทในการประสานงานและสร้างแรงจูงใจให้ราษฎรท้องถิ่นที่เป็น อ.ส.ม.ศ. เข้ามาทำหน้าที่ติดตามตรวจสอบผลกระทบแล้วรายงานเข้าสู่อุทยานฯ หรือ สำนักงานศิลปากรที่ 9 (ขอนแก่น) เป็นระยะๆ ไป สำหรับการติดตามตรวจสอบในระดับกว้างขึ้น คือ การติดตามตรวจสอบกิจกรรมหรือโครงการที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่นั้น ทั้ง 4 องค์การที่รับผิดชอบพื้นที่จะต้องมีส่วนร่วมทั้งหมด โดยการทุกองค์กรจะต้องแต่งตั้งคณะกรรมการร่วมขึ้นมาเพื่อประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม/วัฒนธรรม และศึกษาผลกระทบและระดับการพัฒนาที่ยอมรับได้สำหรับทุกฝ่าย

ตารางที่ 22 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูเวียง			
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	รูปแบบการจัดการปัจจุบันเมื่อเปรียบเทียบกับ		ลักษณะหรือรูปแบบการจัดการที่เสนอแนะ
	การจัดการแบบ CL*		
	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง	
3.3 การป้องกันการเสื่อมสภาพของภาพเขียนสีทั้งโดยธรรมชาติและมนุษย์	✓		สภาพแวดล้อมบริเวณแหล่งภาพเขียนสี 2 แห่ง คือ ถ้ำคนนอนและถ้ำหินลาดหัวเมฆ ควรได้รับการฟื้นฟูให้กลับมาเป็นพื้นที่ป่าดั้งเดิม เพื่อลดปริมาณแสงแดด น้ำฝน และความแตกต่างของอุณหภูมิระหว่างวัน ที่มีผลต่อการลบเลือนของภาพเขียนสี สำหรับการลดผลกระทบจากมนุษย์ อุทยานฯ ควรเข้าไปจัดการทั้ง 3 แห่ง โดยการใช้ป้ายเตือน ป้ายแสดงกฎระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมาย ตลอดจนการพัฒนาโครงสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกบางประการที่จำเป็นเพื่อลดผลกระทบ
3.4 การจัดการแหล่งวัฒนธรรมเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น	*	*	
3.5 สิ่งอำนวยความสะดวก	✓		อุทยานฯ ควรให้ความสำคัญกับสิ่งอำนวยความสะดวกหลัก 2 ประเภท คือ สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการป้องกันผลกระทบและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการสื่อความหมาย (ดูข้อเสนอแนะที่ 3.8)

ตารางที่ 22 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูเวียง		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	รูปแบบการจัดการปัจจุบัน	ลักษณะหรือรูปแบบการจัดการที่เสนอแนะ
	เมื่อเปรียบเทียบกับ การจัดการแบบ CL* สอดคล้อง ไม่สอดคล้อง	
3.6 เขตการใช้ที่ดินและการวางผังบริเวณ	✓	กลุ่มภาพเขียนสีภูเวียงตั้งอยู่ห่างไกลจากที่ทำกรอุทยานฯ มากมีความเป็นชายขอบสูง การใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการเบาบาง ส่วนใหญ่ร่องรอยในพื้นที่ที่ปรากฏจะเป็นการใช้ประโยชน์ของชาวบ้านที่เข้ามาเก็บหาของป่า ดังนั้นอุทยานฯ ควรมีการออกแบบและวางผังบริเวณแบบง่ายๆ เพื่อคงสภาพธรรมชาติดั้งเดิมให้มากที่สุด หรือไม่จำเป็นต้องจัดการใดๆนอกจากการติดตั้งป้ายบอกทาง และถางวัชพืชออกบางส่วนเพื่อให้เกิดรอยทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณจุดข้ามห้วยบองไปยังถ้ำฝ่ามือแดง ซึ่งเป็นช่วงของเส้นทางที่เข้าถึงลำบากที่สุด
3.7 การสื่อความหมาย ณ บริเวณแหล่งภาพเขียนสี	✓	ป้ายสื่อความหมายที่ อส.มศ. จัดทำไว้เดิม ไม่สามารถสื่อความหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพมากนัก อุทยานฯ ควรมีบทบาทในการพัฒนาป้ายสื่อความหมายให้มีมาตรฐานสากลยิ่งขึ้น และขอให้สำนักงานศิลปากรที่ 9 (ขอนแก่น) เป็นผู้ตรวจสอบข้อมูล แล้วนำไปติดตั้งไว้บริเวณแหล่งภาพเขียนสีทั้ง 3 แห่ง

ตารางที่ 22 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูเวียง			
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	รูปแบบการจัดการปัจจุบัน เมื่อเปรียบเทียบกับ การจัดการแบบ CL*		ลักษณะหรือรูปแบบการจัดการที่เสนอแนะ
	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง	
3.8 การส่งเสริมมุมมองต่อการชมภาพเขียนสี	✓		ตำแหน่งของภาพเขียนสีทั้ง 3 แห่ง อยู่ในระดับสายตาไม่จำเป็นต้องส่งเสริมมุมมองใดๆ แต่จำเป็นต้องมีการป้องกันผลกระทบโดยเน้น โครงสร้างที่เป็นธรรมชาติ แม้ตัวแหล่งภาพเขียนสีจะไม่โดดเด่น แต่ทว่ามีความสำคัญกับบริบทแวดล้อมและชุมชนท้องถิ่น ดังนั้นจึงควรมีการพัฒนาป้ายสื่อความหมายเพื่อให้คนในชุมชนและนักท่องเที่ยวได้ศึกษา โดยเนื้อหาอาจมิได้เป็นการอธิบายลักษณะของภาพมากนัก หากแต่เป็นการอธิบายความสัมพันธ์ของภาพ ชุมชน โบราณ และบริบทอันเป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมในพื้นที่ เป็นต้น
3.9 การเข้าถึงและระบบสัญจร	✓		
3.10 ความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวก	*	*	
3.11 ความพึงพอใจต่อการได้รับความรู้	*	*	
3.12 ความพึงพอใจต่อการจัดการแหล่งโดยภาพรวม	*	*	

* รูปแบบการจัดการปัจจุบันจะสอดคล้องกับการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม (CL: cultural landscape) ก็ต่อเมื่อผลการประเมินสอดคล้องกับตัวชี้วัดหรือลักษณะบ่งชี้ความเหมาะสมที่ค่าคะแนนตั้งแต่ 4 ขึ้นไป (ตารางที่ 4)

* ไม่นำมาคิดเป็นค่าคะแนน เนื่องจากพื้นที่ห่างไกลจากแหล่งชุมชน / ไม่มีการใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการ / ไม่มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก

ตารางที่ 23 รูปแบบการจัดการแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ผาผักหวานของอุทยานแห่งชาติภูผาเหล็กเมื่อเปรียบเทียบกับแนวการจัดการภูมิทัศน์ วัฒนธรรมและแนวทางการจัดการที่เหมาะสม

รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	อุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก	
	รูปแบบการจัดการปัจจุบัน	
	เมื่อเปรียบเทียบกับ การจัดการแบบ CL*	
	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง
1. การวิจัย		
1.1 เอกสาร งานวิจัยที่ปรากฏในพื้นที่	✓	อุทยานฯ ควรมีการจัดการจัดทำฐานข้อมูล เพื่อรวบรวมสื่อ งานวิจัย บทความ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ทุกประเภท ครอบคลุมทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และบริบทแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง เช่น ราษฎรท้องถิ่น เป็นต้น ตลอดจนติดตามผู้ที่เคยเข้ามาวิจัยในพื้นที่ เพื่อขอสนับสนุนเอกสารหรืองานวิจัยดังกล่าว ทั้งนี้ข้อมูลทั้งหมดควรมีการจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่ชัดเจน มีการจัดเก็บอย่างเป็นระบบ และง่ายต่อการเข้าถึงข้อมูลนั้นๆ โดยอาจแบ่งพื้นที่บางส่วนของศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเป็นห้องสมุด รองรับผู้ใช้ประโยชน์ และนักวิจัย
1.2 คุณค่าและความโดดเด่นของทรัพยากรวัฒนธรรม	✓	
1.3 ความคงอยู่ของภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์	✓	สี เส้น ลายของภาพเขียนที่ผาผักหวานลบเลือนไปมาก ทางอุทยานฯ ควรนำภาพสมบูรณ์ที่ได้มาจากการคัดลอกแบบโดยกรมศิลปากร มาจัดทำเป็นป้ายสื่อความหมาย ในมาตราส่วน 1 : 3 เป็นอย่างน้อย พร้อมบรรจุเนื้อหาที่เกี่ยวข้องซึ่งได้รับการตรวจสอบจากสำนักงานศิลปากรที่ 10 (ร้อยเอ็ด) แล้วนำไปติดตั้ง ณ ตัวแหล่งภาพเขียนสี พร้อมทั้งหาแนวทางในการลบตัวหนังสือซึ่งเขียนทับภาพเขียนสีบางส่วนออกไป

ตารางที่ 23 (ต่อ)

รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	อุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก	
	รูปแบบการจัดการปัจจุบัน	
	เมื่อเปรียบเทียบกับ การจัดการแบบ CL*	
	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง
1.4 ความคงอยู่ของสภาพแวดล้อมดั้งเดิมอันเป็นทำเลที่ตั้ง	✓	อุทยานฯ ควรวังวัดและปักปันแนวเขตให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะบริเวณผาผักหวาน ซึ่งสภาพแวดล้อมทางกายภาพได้รับการปรับเปลี่ยนไปมาก และเพื่อป้องกันการบุกรุกจากการบุกเบิกพื้นที่เกษตรกรรม และปศุสัตว์ ที่สามารถพบเห็น ได้ในพื้นที่ใกล้เคียงห่างจาก ผาผักหวานไม่เกิน 500 เมตร นอกจากนี้ควรรื้อแท่นคอนกรีตบริเวณด้านล่างของภาพเขียนสีออก ส่วนใต้เพิงหินที่ได้รับการต่อเติมอาจคงไว้ เนื่องจากโครงสร้างมีความกลมกลืนกับธรรมชาติอยู่บ้าง และอาจใช้ประโยชน์เป็นส่วนจัดแสดงหรือจำลองวิถีชีวิตมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ในอนาคตได้
1.5 การขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ	✓	แม้ภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ที่ผาผักหวานจะยังไม่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ แต่เมื่อพิจารณาความโดดเด่นของทรัพยากร ก็นับได้ว่ามีศักยภาพเพียงพอที่จะสามารถขึ้นทะเบียนได้ โดยอุทยานฯ ควรประสานงานกับสำนักงานศิลปากรที่ 10 (ร้อยเอ็ด) เพื่อทำการสำรวจและบันทึกข้อมูลอย่างละเอียด เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณาการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานต่อไป โดยอุทยานฯ เสนอความช่วยเหลือในด้านของที่พัก กำลังเจ้าหน้าที่ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่สามารถจัดรองรับได้

ตารางที่ 23 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	รูปแบบการจัดการปัจจุบัน	ลักษณะหรือรูปแบบการจัดการที่เสนอแนะ
	เมื่อเปรียบเทียบกับ การจัดการแบบ CL*	
	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง
1.6 การสำรวจและการบันทึกทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม	✓	อุทยานฯ ตรวจสอบความร่วมมือจากสำนักงานศิลปากรที่ 10 (ร้อยเอ็ด) ในขั้นตอนการสำรวจและบันทึก และอุทยานฯ ควรจัดทำแผนการจัดการหรือแผนยุทธศาสตร์ เพื่อผลักดันให้เกิดโครงการต่อเนื่องที่เป็นรูปธรรมขึ้น เช่น การจัดทำรายงานการสำรวจ การส่งเสริมการวิจัยที่ลุ่มลึก การพัฒนาเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาระบบการติดตามผลกระทบ กิจกรรม โครงการ ผลกระทบ และการเปิดโอกาสให้ราษฎรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม
1.7 นักวิจัยและองค์กร	✓	สืบเนื่องจากข้อเสนอแนะที่ 1.1 นั้น การจัดทำฐานข้อมูลจะทำให้อุทยานฯ ทราบว่ายังขาดข้อมูลในส่วนใดที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ ดังนั้นเพื่อเป็นการเติมเต็มเพื่อให้อุทยานฯ เป็นแหล่งความรู้ที่สมบูรณ์ จึงควรมีการสนับสนุนให้นักวิจัยเข้ามาศึกษาในพื้นที่ โดยอาจมีการสนับสนุนทุนวิจัยในส่วนที่อุทยานฯ ยังขาดแคลน
1.8 การประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรที่รับผิดชอบพื้นที่	✓	ปัจจุบันองค์กรที่รับผิดชอบพื้นที่ประกอบด้วย 3 องค์กร คือ กรมอุทยานฯ ซึ่งรับผิดชอบพื้นที่โดยตรง กรมศิลปากร รับผิดชอบเฉพาะพื้นที่แหล่งวัฒนธรรมในแง่กฎหมาย และ อบต. ท่าศิลา ปัจจุบันไม่ปรากฏความร่วมมือระหว่างองค์กร ซึ่งในอนาคตหากมีการพัฒนาใดๆ เช่น การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว อุทยานฯ ในฐานะเจ้าของพื้นที่ ควรมีบทบาทในการประสานงานกับทุกองค์กร เพื่อหาข้อสรุปที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนา

ตารางที่ 23 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	รูปแบบการจัดการปัจจุบัน เมื่อเปรียบเทียบกับ การจัดการแบบ CL*	
	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง
2. การวางแผน		
2.1 การเชื่อมโยงการจัดการแหล่งวัฒนธรรมกับแผนอุทยาน	✓	อุทยานฯ ควรกำหนดการจัดการแหล่งวัฒนธรรม เช่น การส่งเสริมการวิจัย การพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้หรือแหล่งท่องเที่ยว ในรูปของกิจกรรม/โครงการ และบรรจุลงในแผนการจัดการหรือแผนยุทธศาสตร์ เพื่อให้เกิดการจัดการที่เป็นรูปธรรม เฉพาะเรื่องเฉพาะอย่าง
2.2 แผนการจัดการกับงบประมาณเพื่อการจัดการแหล่งวัฒนธรรม	✓	สืบเนื่องจากข้อเสนอแนะที่ 2.1 โครงการต่างๆ ต้องมีการกำหนดงบประมาณที่ชัดเจน ระบุแหล่งที่มาของงบประมาณ ค่าใช้จ่ายต่อหน่วย จำแนกตามหมวดรายจ่าย ทั้งนี้ควรพิจารณาว่าโครงการดังกล่าวนั้น จำเป็นต้องจัดทำค่าของงบประมาณหรือไม่ หากไม่ก็เสนอโครงการดังกล่าวเข้าสู่แผนปฏิบัติงานประจำปี แต่หากต้องร้องขอของงบประมาณ ก็จำเป็นต้องจัดทำแผนโครงการเพื่อขออนุมัติโครงการและงบประมาณต่อไป
2.3 การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น	*	*

ตารางที่ 23 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	รูปแบบการจัดการปัจจุบัน เมื่อเปรียบเทียบกับ การจัดการแบบ CL* สอดคล้อง ไม่สอดคล้อง	ลักษณะหรือรูปแบบการจัดการที่เสนอแนะ
3. การพิทักษ์		
3.1 การบังคับใช้กฎระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมายเพื่อการ คุ้มครองทรัพยากรวัฒนธรรมและชีวะระบบ	✓	การคุ้มครองทรัพยากรวัฒนธรรมและชีวะระบบที่เกี่ยวข้อง จำเป็นต้องมีการบังคับใช้กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมาย อย่างน้อย 2 ส่วน คือ พ.ร.บ. โบราณสถาน กับ พ.ร.บ. อุทยานแห่งชาติ เพื่อป้องกันผลกระทบ 2 ด้าน คือ ผลกระทบจากการท่องเที่ยว กับ ผลกระทบจากการใช้ประโยชน์พื้นที่ของราษฎรท้องถิ่น ในส่วนแรก อุทยานฯ จะต้อง จัดทำป้ายบอกแนวปฏิบัติในการเข้าไปใช้พื้นที่เพื่อแจ้งให้นักท่องเที่ยวรับทราบ พร้อม ระบุบทลงโทษผู้กระทำผิดตามกฎหมาย และติดตั้งบริเวณต้นทางของเส้นทางศึกษา ธรรมชาติ พร้อมจัดทำป้ายเตือนเพิ่มเติมในบริเวณที่ล่อแหลมต่อการเกิดผลกระทบ ส่วน การลดผลกระทบที่เกิดขึ้นจากราษฎรท้องถิ่นนั้น นอกจากจะดำเนินการเช่นเดียวกับส่วน แรกแล้ว ยังต้องมีการจัดโครงการมวลชนสัมพันธ์เพื่อชี้แจงการเข้าไปใช้ประโยชน์พื้นที่ อันจะนำไปสู่ความเข้าใจอันดีระหว่างราษฎรท้องถิ่นกับอุทยานฯ ทั้งนี้ควรมีเจ้าหน้าที่ทำ การควบคุมดูแลพื้นที่เป็นระยะ

ตารางที่ 23 (ต่อ)

รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	อุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก	
	รูปแบบการจัดการปัจจุบัน	ลักษณะหรือรูปแบบการจัดการที่เสนอแนะ
	เมื่อเปรียบเทียบกับ การจัดการแบบ CL* สอดคล้อง ไม่สอดคล้อง	
3.2 การติดตามตรวจสอบ	✓	อุทยานฯ ควรขอความร่วมมือจากกรมศิลปากรเป็นผู้ออกแบบระบบการติดตามตรวจสอบ เพื่อให้เจ้าหน้าที่อุทยานฯ ตลอดจนราษฎรท้องถิ่น (ที่อุทยานฯ และกรมศิลปากร ควร ผลักดันให้เป็นอาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม (อ.ส.ม.ศ.)) เข้ามามีบทบาทในการดูแลรักษาพื้นที่ในส่วนนี้ เพื่อลดภาระงานของอุทยาน และ สอดคล้องกับนโยบายกระจายอำนาจ/ถ่ายโอนการจัดการโบราณสถานให้แก่ชุมชนท้องถิ่น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพ.ร.บ.กำหนดแผนและขั้นตอนการ กระจายอำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542
3.3 การป้องกันการเสื่อมสลายของภาพเขียนสีทั้งโดย ธรรมชาติและมนุษย์	✓	บริเวณผาผัดหวานเป็นพื้นที่ป่าซึ่งปรากฏหมู่มไม้ขึ้นอยู่ห่างๆ แต่ไม่บางตา อุทยานฯ ควร ปลดปล่อยพื้นที่ดังกล่าวให้พื้นดินกลับมาสูดซับน้ำค้างเดิมให้มากที่สุด เพื่อให้ต้นไม้เป็นตัวกรอง แสงแดด ปริมาณน้ำฝน และควบคุมความแตกต่างของอุณหภูมิระหว่างวัน ที่มีผลต่อการ ลบเลือนของภาพเขียนสี สำหรับรูปแบบในการลดผลกระทบจากมนุษย์ อุทยานฯ ควรเข้าไป จัดการโดยการใช้จ่ายเดือน ป้ายแสดงกฎระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมาย การปักปัน แนวรั้วเพื่อป้องกันการรुकล้ำจากกิจกรรมปศุสัตว์ จัดระบบการควบคุมไฟฟ้า ตลอดจนการ พัฒนาโครงสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกบางประการที่จำเป็นเพื่อลดผลกระทบในพื้นที่

ตารางที่ 23 (ต่อ)

รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	อุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก		ลักษณะหรือรูปแบบการจัดการที่เสนอแนะ
	รูปแบบการจัดการปัจจุบัน		
	เมื่อเปรียบเทียบกับ การจัดการแบบ CL*		
	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง	
3.4 การจัดการแหล่งวัฒนธรรมเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อชุมชน	*	*	
3.5 สิ่งอำนวยความสะดวก		✓	อุทยานฯ ควรพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการให้ความรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อลดผลกระทบในพื้นที่เป็นหลัก
3.6 เขตการใช้ที่ดินและการวางผังบริเวณ		✓	กลุ่มภาพเขียนสีที่ผาผัดหวานตั้งอยู่ห่างไกลจากที่ทำการอุทยานฯ มากมีความเป็นชายขอบสูง การใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการเบาบางมาก อุทยานฯ ควรมีการออกแบบและวางผังบริเวณแบบง่ายๆ เพื่อคงสภาพธรรมชาติดั้งเดิมให้มากที่สุด หรือไม่จำเป็นต้องจัดการใดๆ นอกจากการติดตั้งป้ายบอกทาง และวางวัชพืชออกบางส่วนเพื่อให้เกิดรอยทาง
3.7 การสื่อความหมาย ณ บริเวณแหล่งภาพเขียนสี		✓	อุทยานฯ ควรจัดโปรแกรมสื่อความหมายในพื้นที่ โดยเฉพาะบริเวณตำแหน่งที่ตั้งของภาพเขียนสี ซึ่งจะสามารถสื่อให้ผู้ใช้ประโยชน์ได้รับประสบการณ์และความรู้ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรโดยตรง และควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่นำชมที่สามารถอธิบายลักษณะทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ได้ อย่างน้อย 1 ท่าน หากนักท่องเที่ยวร้องขอให้นำไปยังตัวแหล่ง นอกจากนี้ควรมีการจำลองสภาพทางกายภาพและบริบทแวดล้อมของผาผัดหวานมาไว้ในศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เนื่องจากการเข้าถึงแหล่งค่อนข้างลำบาก และเป็นการเอื้อประโยชน์แก่นักท่องเที่ยวที่ไม่มีเวลามาก ตลอดจนผู้พิการ และคนชราได้ศึกษาเรียนรู้

ตารางที่ 23 (ต่อ)

รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	อุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก	
	รูปแบบการจัดการปัจจุบัน เมื่อเปรียบเทียบกับ การจัดการแบบ CL*	
	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง
3.8 การส่งเสริมมุมมองต่อการชมภาพเขียนสี	✓	ควรปรับพื้นที่บริเวณจุดขึ้นชมภาพเขียนสีให้เป็นเนินดิน เรียงหินให้มีลักษณะเป็นชั้นหินธรรมชาติหรือเป็นขอบคัน เพื่อเสริมมุมมองในการชมภาพเขียนสีได้ชัดเจนยิ่งขึ้น
3.9 การเข้าถึงและระบบสัญจร	✓	ควรกันแนวเขตพื้นที่จอดรถให้ห่างจากตัวแหล่งภาพเขียนสีอย่างน้อยประมาณ 500 เมตร เพื่อรักษาพื้นที่กันชนระหว่างบริเวณ โชนเข้าถึงกับ โชนธรรมชาติ และควรส่งเสริมการเข้าถึงด้วยจักรยาน ประเภทระยะไกล (cross country) เนื่องจากสภาพเส้นทางมีความท้าทาย และภูมิประเทศสูงดงาม
3.10 ความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวก	*	*
3.11 ความพึงพอใจต่อการได้รับความรู้ และประสบการณ์ นันทนาการ	*	*
3.12 ความพึงพอใจต่อการจัดการแหล่งโดยภาพรวม	*	*

* รูปแบบการจัดการปัจจุบันจะสอดคล้องกับการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม (CL: cultural landscape) ก็ต่อเมื่อผลการประเมินสอดคล้องกับตัวชี้วัด / ลักษณะบ่งชี้ความเหมาะสมที่ค่าตั้งแต่ 4 ขึ้นไป (ตารางที่ 4)

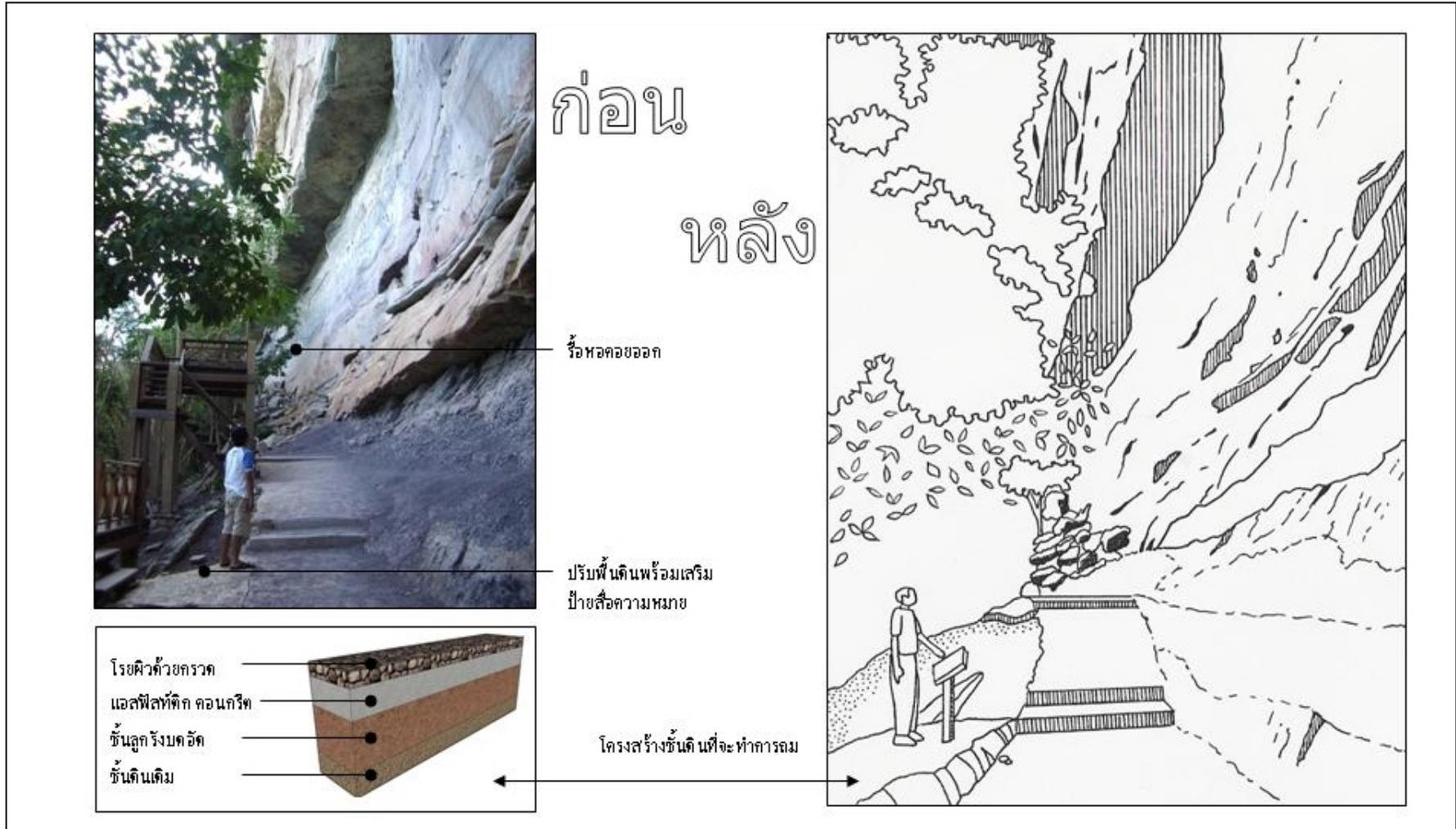
* ไม่นำมาคิดเป็นค่าคะแนน เนื่องจากพื้นที่ห่างไกลจากแหล่งชุมชน / ไม่มีการใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการ / ไม่มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก

ตอนที่ 6 แบบแนวคิดสำหรับการจัดการแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ในแต่ละพื้นที่ศึกษา

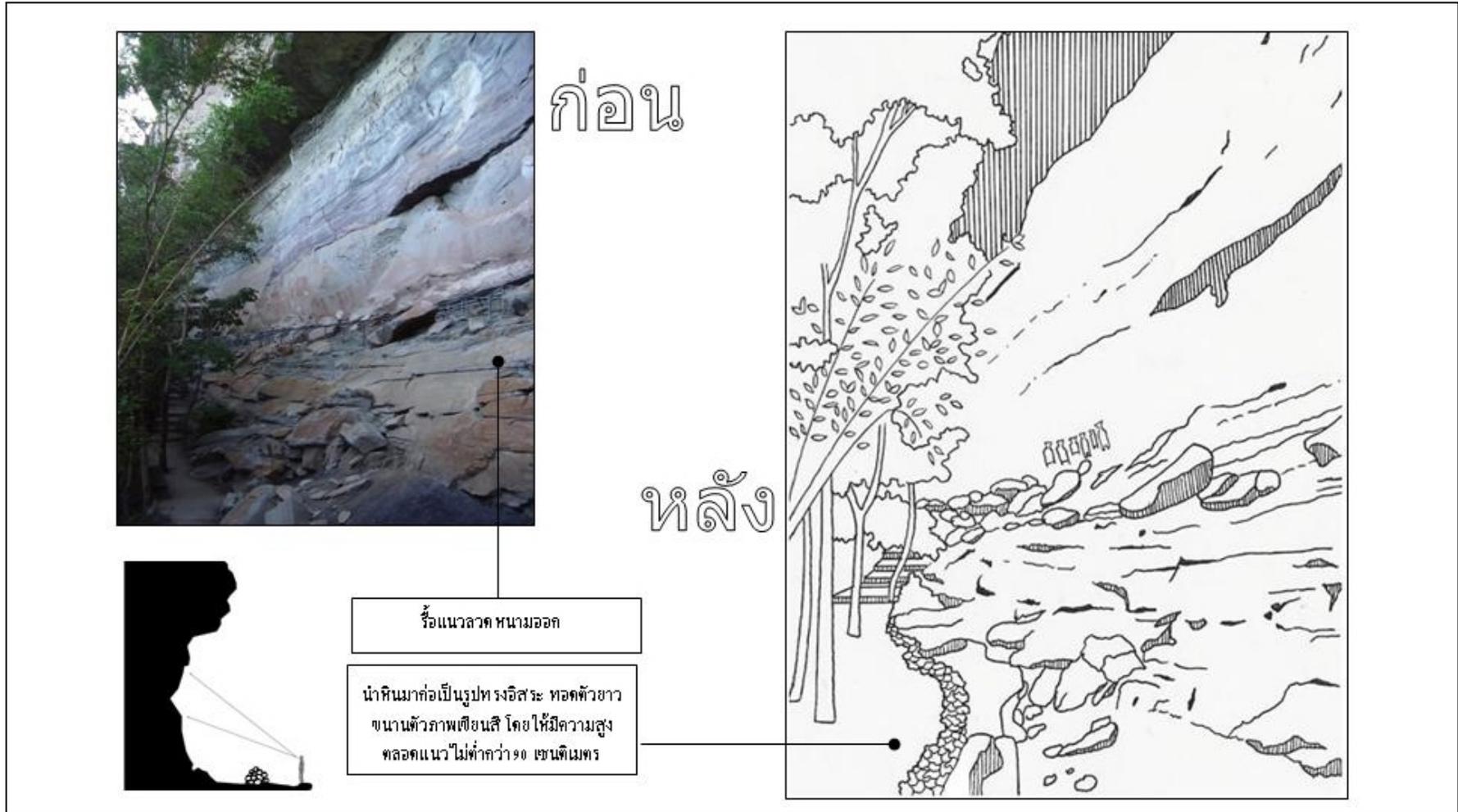
แบบแนวคิดสำหรับการจัดการแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ที่จะได้นำเสนอต่อไปนี้ได้ใช้ข้อมูลจากการประเมินความเหมาะสมตามลักษณะบ่งชี้ต่างๆ ข้างต้น มาเป็นพื้นฐานและเงื่อนไขในการออกแบบ เพื่อแก้ไข ปรับปรุง พัฒนาพื้นที่/บริเวณให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับแนวคิดภูมิทัศน์วัฒนธรรม โดยในแต่ละพื้นที่ศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกพื้นที่/บริเวณที่เห็นสมควรว่าควรได้รับการจัดการเป็นอันดับต้น มาเป็นตัวอย่างในการออกแบบ พื้นที่ศึกษาละ 2 จุด ซึ่งมีรายละเอียดและเหตุผลในการนำพื้นที่/บริเวณดังกล่าว มาพัฒนาเป็นแบบแนวคิดได้ดังนี้

1. อุทยานแห่งชาติผาแต้ม

เนื่องจากแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ผาแต้ม เป็นแหล่งนันทนาการทางประวัติศาสตร์ที่อยู่ใกล้เชิงเขตรบริการ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของอุทยานแห่งชาติตั้งแต่มีการประกาศเป็นพื้นที่คุ้มครอง ดังนั้นจึงมีการพัฒนาตัวแหล่งเรื่อยมา โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบพื้นที่จากส่วนกลาง คือ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กรมศิลปากร และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผลให้แหล่งภาพเขียนสีที่ผาแต้มปรากฏสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับกิจกรรมนันทนาการแทบทุกประเภท บางประเภทมีความขัดแย้งกับสภาพแวดล้อมอย่างเห็นได้ชัดเจน โดยเฉพาะลวดหนามที่ได้มีการขึงตลอดแนวภาพเขียนสีเพื่อป้องกันการบุกรุกของนักท่องเที่ยวและหอคอย ซึ่งสูงเด่น และลดทอนความงดงามของสภาพแวดล้อมดั้งเดิม ดังนั้นจึงควรมีการรื้อลวดหนาม และหอคอย ซึ่งเป็นผลกระทบทางสายตา (visual impact) ต่อผู้มาเยือน โดยนำวัสดุพื้นถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดังปรากฏรายละเอียดซึ่งแสดงเป็นแบบแนวคิดในภาพที่ 16 - 17

ภาพที่ 16 แนวคิดในการปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมดั้งเดิมของแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ อุทยานแห่งชาติผาแต้ม

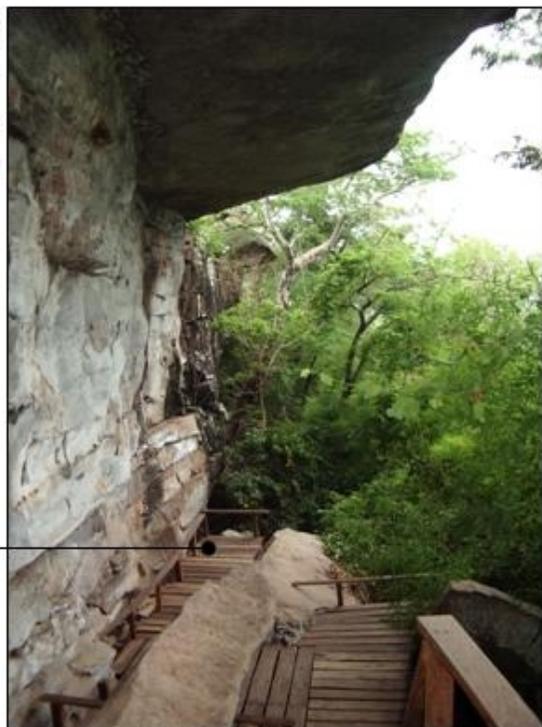

ภาพที่ 17 แนวคิดในการป้องกันการบุกรุกทำลายและลดผลกระทบทางสายตา (visual impact) ณ อุทยานแห่งชาติผาแต้ม

2. อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว

แม้แหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ภูผาแต้ม จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของอุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว แต่ลักษณะทางกายภาพของตัวแหล่งก็มิได้รับการปรับเปลี่ยนมากนัก ระหว่างเส้นทางเข้าสู่ตัวแหล่งจะพบโครงสร้างหลักๆ เพียงบันไดหินและทางเดินไม้ที่เพิ่งจัดสร้างขึ้นใหม่เท่านั้น ซึ่งสิ่งอำนวยความสะดวกทั้ง 2 ประเภท มีความกลมกลืนกับลักษณะแวดล้อมทางธรรมชาติค่อนข้างดี แต่สิ่งที่ขาดหายไปคือการสื่อความหมายบริเวณตัวแหล่ง ตลอดจนป้ายบอกทาง บริเวณทางแยกหรือตามจุดต่างๆ ดังนั้นควรมีการพัฒนาโปรแกรมสื่อความหมายทั้งที่เป็นป้ายถาวรที่ติดตั้งบริเวณตัวแหล่ง ตลอดจนนิทรรศการริมทาง และป้ายบอกทางตามจุดที่สำคัญ เพื่อให้เส้นเข้าสู่แหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ภูผาแต้มเป็นเส้นทางศึกษาธรรมชาติและประวัติศาสตร์ด้วยตนเอง (self guided trail) ที่สมบูรณ์แบบ ตอบสนองทั้งการเข้าถึงและการได้รับความรู้แก่ผู้มาเยือน ดังปรากฏรายละเอียดซึ่งแสดงเป็นแบบแนวคิดในภาพที่ 18 - 19

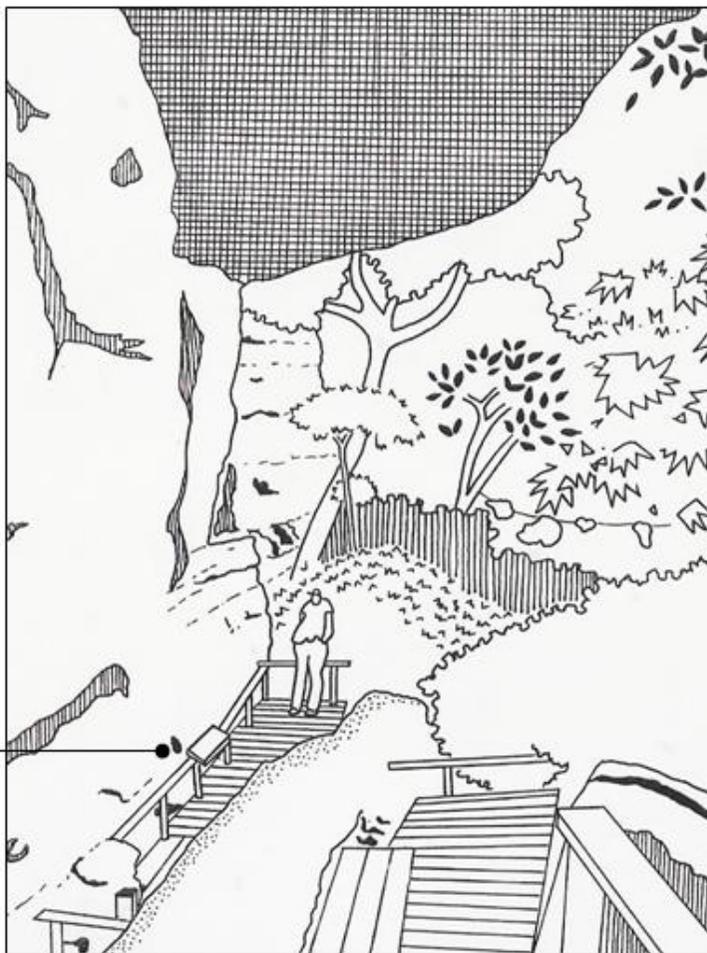
ก่อน

คงโครงสร้างเดิม
ของสะพานไม้ไว้

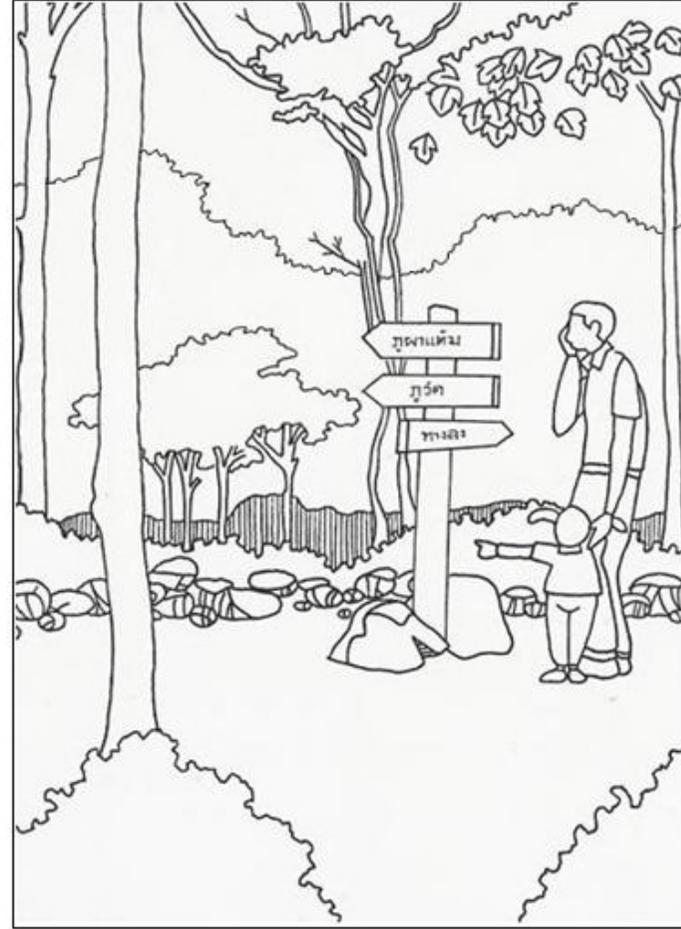
ประกอบแผ่นป้ายสื่อความหมายแทรกบริเวณราวจับ ด้วยไม้เนื้อแข็งที่หาได้ในท้องถิ่น
แกะข้อความและรูปภาพที่ต้องการสื่อลงไปบนเนื้อไม้ แล้วทำการเคลือบหรือลงน้ำยา
รักษาเนื้อไม้ เพื่อวัตถุประสงค์สำหรับการป้องกันการผุพังโดยสภาวะทางธรรมชาติ

หลัง

ภาพที่ 18 แนวคิดในการพัฒนาโปรแกรมสื่อความหมายเพื่อให้ความรู้ในแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ภูผาเต้ม อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว

ก่อน

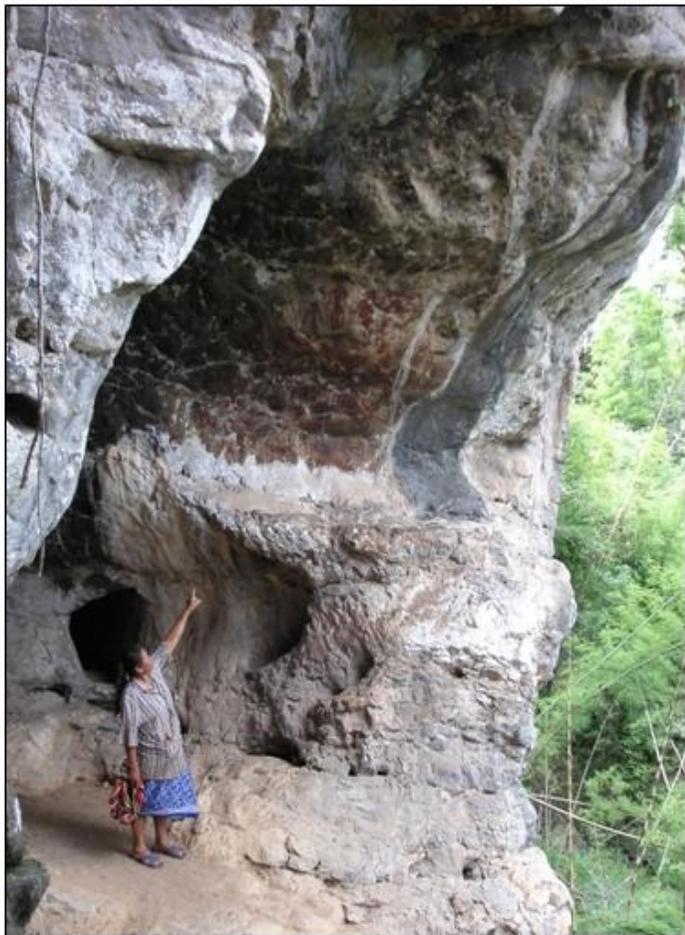
หลัง

ภาพที่ 19 แนวคิดในการพัฒนาพื้นที่บริเวณทางแยกขึ้น-ลง ณ เส้นทางศึกษาธรรมชาติ/ประวัติศาสตร์ (ภูผาแต้ม-ภูวัด) อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว

3. อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน

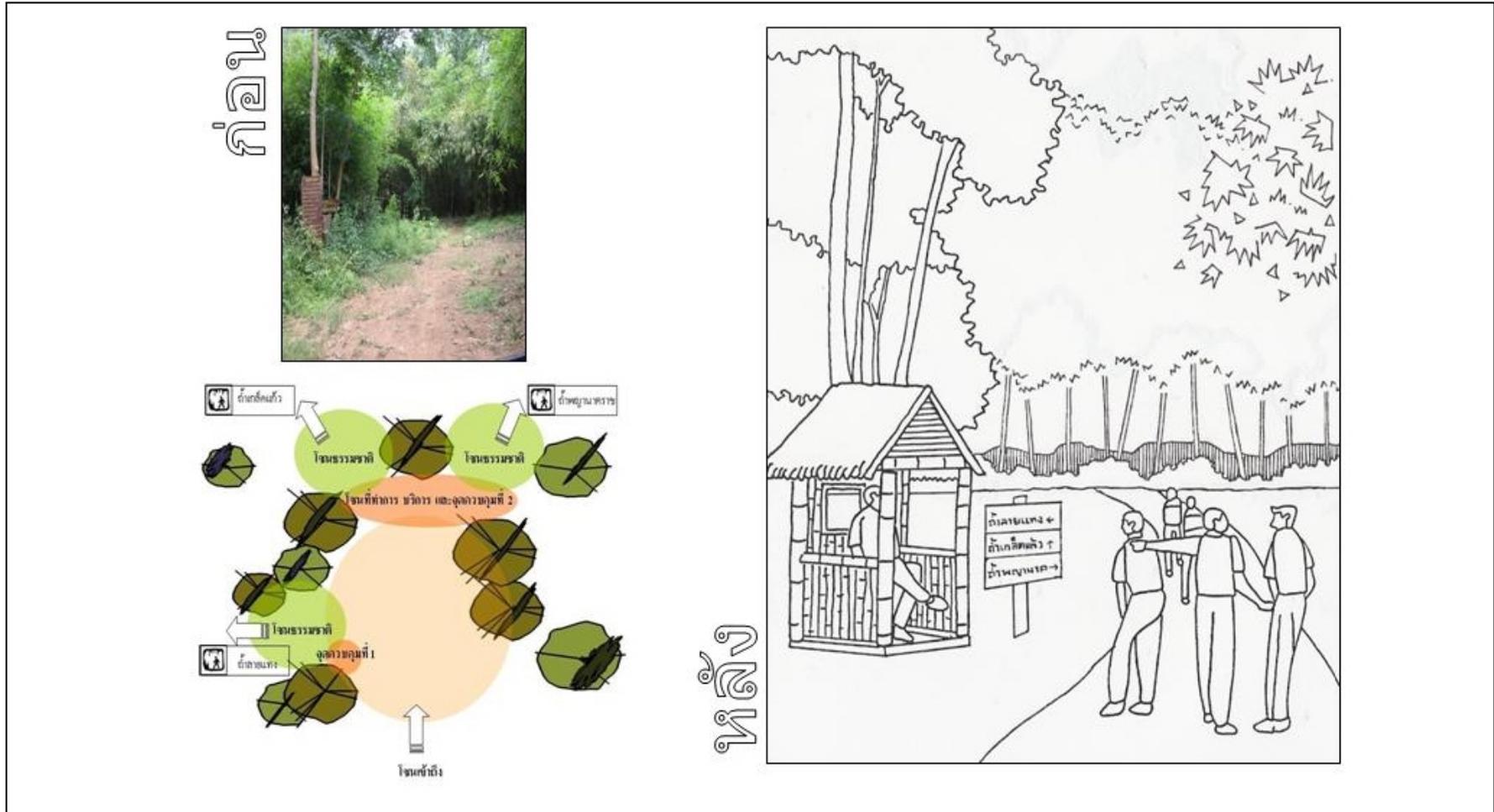
แหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ถ้ำลายแทง เป็นแหล่งนันทนาการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งบริเวณใกล้เคียงยังเป็นที่ตั้งของถ้ำพญานาคราชและถ้ำเกลือแก้วที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาเยี่ยมชมในช่วงเทศกาล สภาพพื้นที่ในปัจจุบันยังไม่ปรากฏการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกใดๆ นอกจากป้ายเพียงบางจุด การเข้าถึงถ้ำลายแทงและถ้ำอื่นๆ แม้ไม่ยากลำบากจนเกินไปนัก แต่ก็ควรมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อความปลอดภัย ตลอดจนควรมีการจัดการพื้นที่โล่งบริเวณทางแยกเข้าสู่ถ้ำต่างๆ โดยอาศัยลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ที่มีศักยภาพและความเหมาะสมเป็นทุนเดิม มาพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวชุมชน โดยการวางผังบริเวณให้มีความเป็นสัดส่วนและมีประสิทธิภาพมากพอที่จะทำหน้าที่ควบคุมขนาด ปริมาณ และการกระจายของนักท่องเที่ยวได้ ดังปรากฏรายละเอียดซึ่งแสดงเป็นแบบแนวคิดในภาพที่ 20 - 21

ก่อน

หลัง

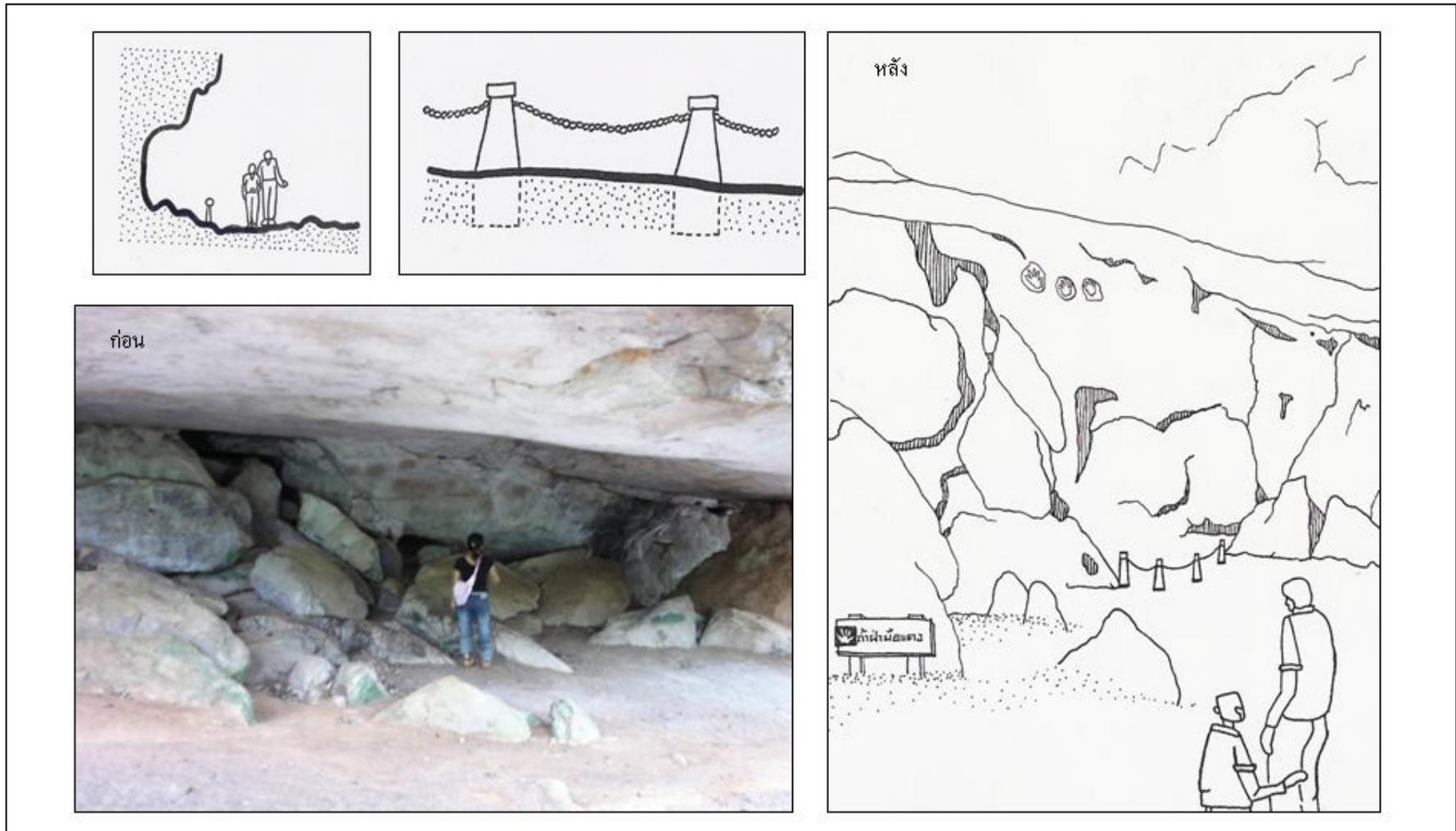
ภาพที่ 20 แนวคิดในการเสริมสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อความปลอดภัยเชื่อมถ้ำสายแทงคูหาที่ 1 และคูหาที่ 2 อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน

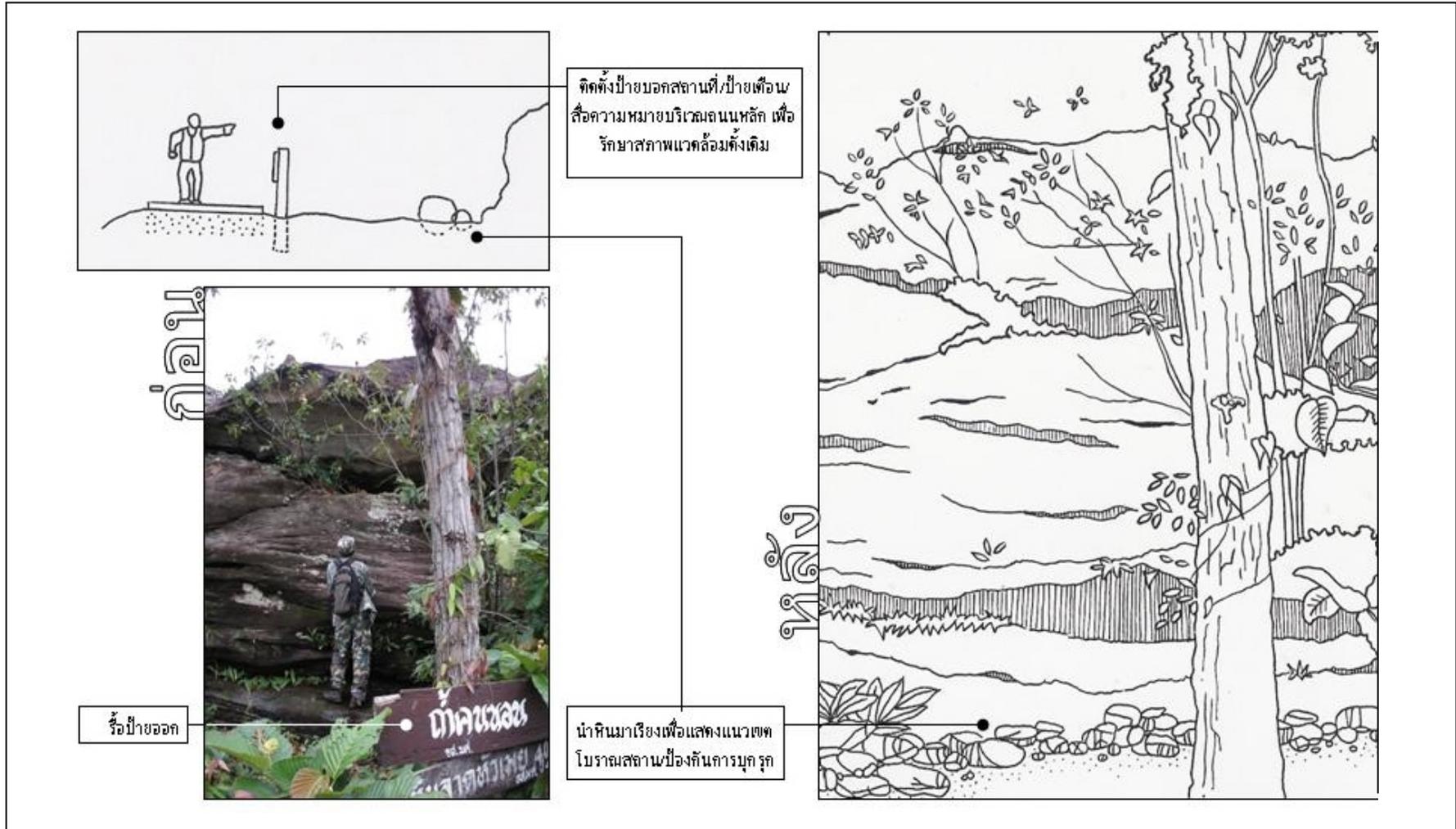
ภาพที่ 21 แนวคิดในการพัฒนาพื้นที่โล่งบริเวณทางแยกไปสู่ถ้ำต่างๆ เพื่อเป็นสถานที่สำหรับประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน

4. อุทยานแห่งชาติภูเวียง

ลักษณะของภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ที่อุทยานแห่งชาติภูเวียง แม้เป็นรูปแบบที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไป สภาพสี เส้น ลาย ลบเลือน ไปมาก แต่ตัวพื้นที่ก็มีความสำคัญในฐานะสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม กล่าวคือเป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่มีความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศ แม้ว่าปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวจะแทบไม่ปรากฏการใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว แต่ก็ควรมีการฟื้นฟูพื้นที่ให้ปราศจากการถูกรบกวนจากผลกระทบทางธรรมชาติ ผู้ใช้ประโยชน์พื้นที่ปัจจุบัน (ราษฎรท้องถิ่น) ตลอดจนผู้ใช้ประโยชน์ในอนาคต (หากมีนโยบายที่จะจัดการการท่องเที่ยวขึ้นในพื้นที่) ดังนั้นจึงควรมีการรักษาสภาพพื้นที่ให้มีความเป็นธรรมชาติดั้งเดิมให้มากที่สุด นำสิ่งแปลกปลอมทางธรรมชาติออก บางจุดอาจมีการเสริมโครงสร้างง่ายๆ เพื่อวัตถุประสงค์ในการลดผลกระทบแก่ตัวแหล่ง ดังปรากฏรายละเอียดซึ่งแสดงเป็นแบบแนวคิดในภาพที่ 22 - 23

ภาพที่ 22 แนวคิดในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อลดผลกระทบจากผู้มาเยือน บริเวณถ้ำฝ่ามือแดง อุทยานแห่งชาติภูเวียง

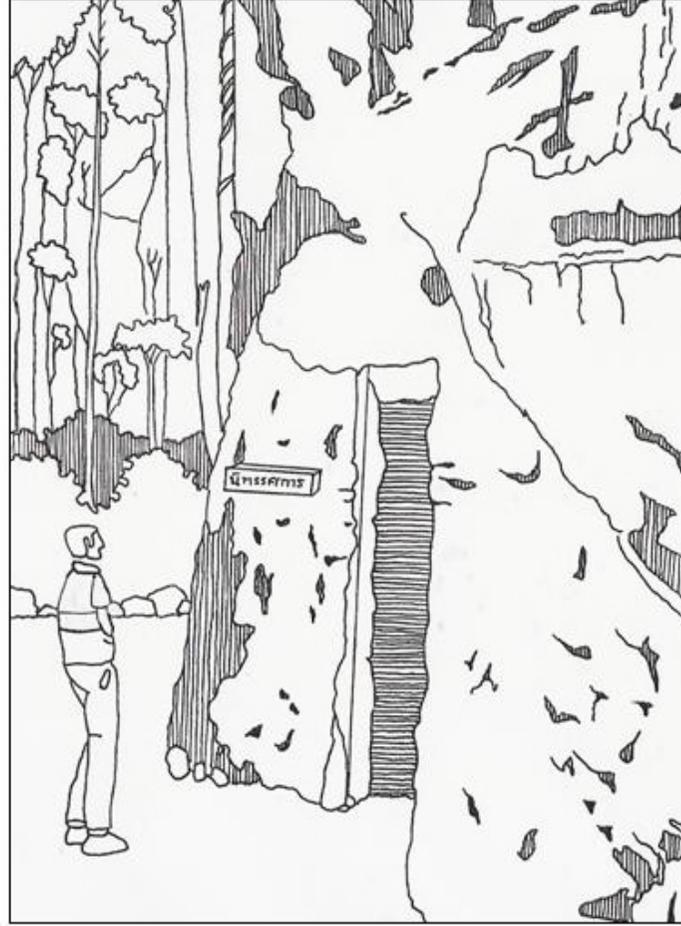
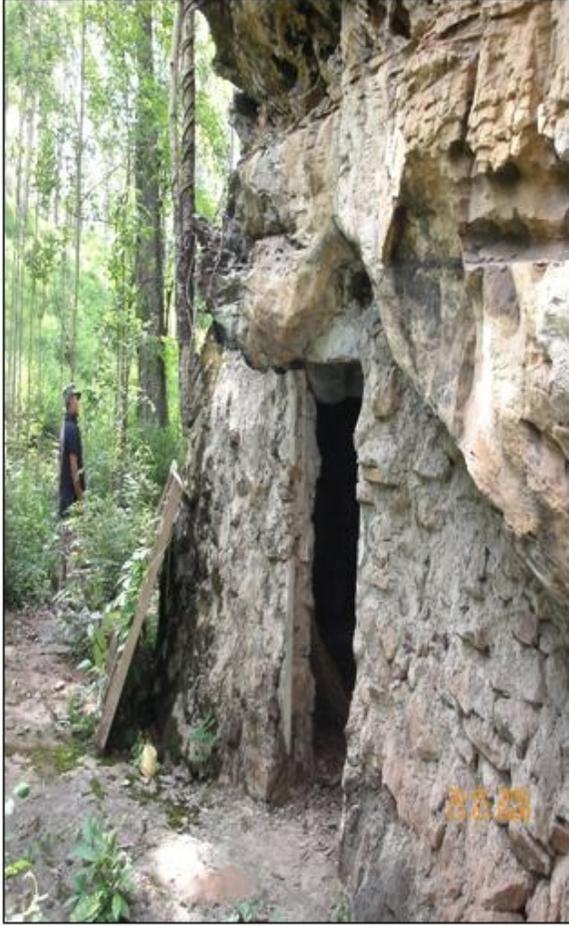

ภาพที่ 23 แนวคิดในการสงวนรักษาแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ในฐานะแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ณ ถ้ำคนนอน อุทยานแห่งชาติภูเวียง

5. อุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก

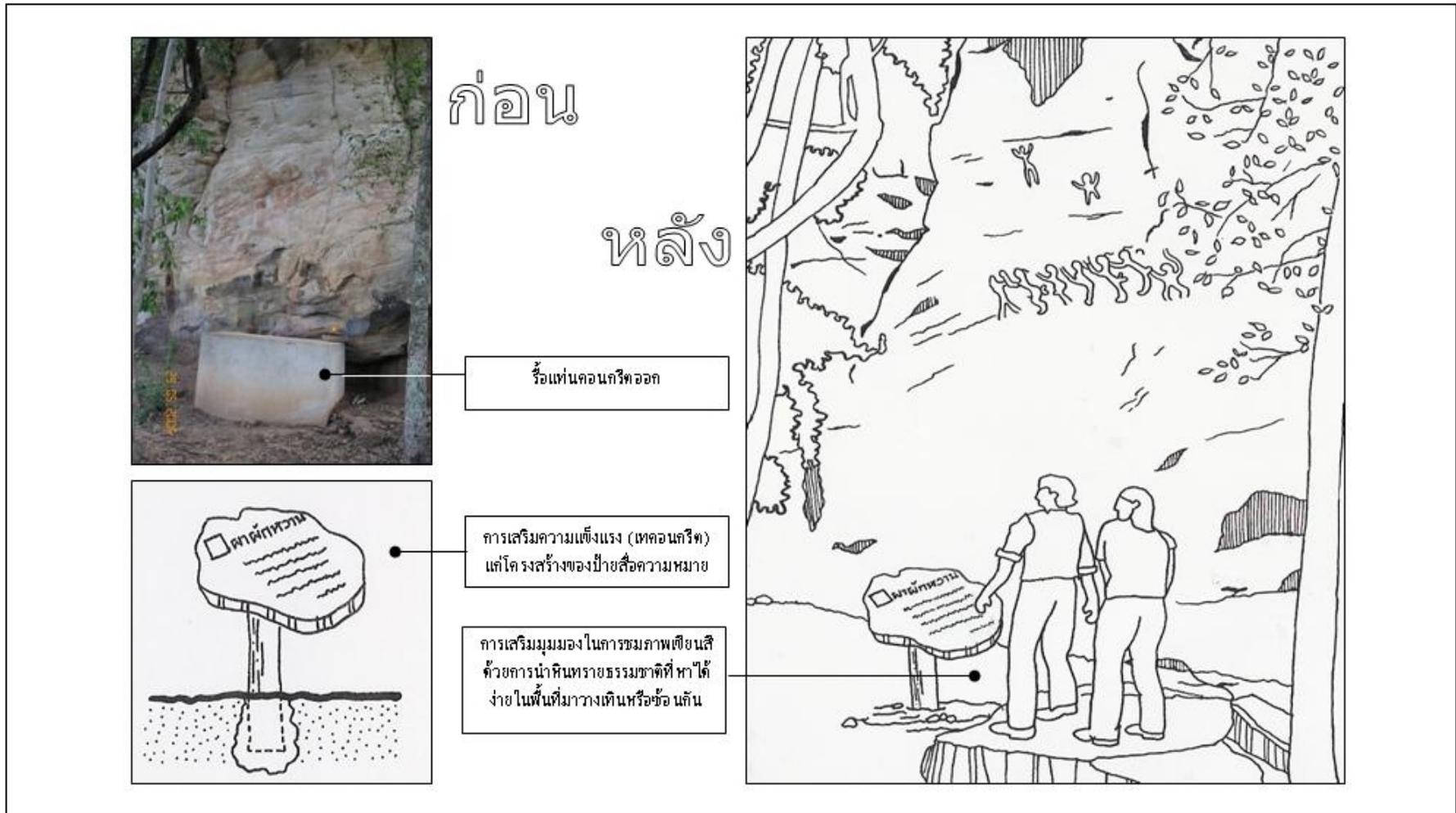
แหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ผาผึกหวาน แม้เป็นแหล่งนันทนาการที่เข้าถึงลำบากที่สุดแห่งหนึ่ง แต่กลับเป็นแหล่งที่ได้รับการถูกรบวกรวจากกิจกรรมการใช้ประโยชน์จากมนุษย์มากที่สุดแห่งหนึ่งเช่นกัน เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเคยถูกใช้เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา ตลอดจนการเข้ามาใช้ประโยชน์ของราษฎรท้องถิ่น ดังนั้นจึงควรมีการจัดการเกี่ยวกับโครงสร้างแปลกปลอมต่างๆ เช่น การรื้อแท่นคอนกรีต การลบตัวอักษรที่เขียนทับลงบนตัวภาพ เพื่อฟื้นฟูสภาพแวดล้อมให้มีลักษณะดั้งเดิมมากที่สุด และในอนาคตหากจัดให้มีการท่องเที่ยวขึ้น การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกควรกำหนด โครงสร้างหรือวัสดุต่างๆ ที่ปรากฏในพื้นที่ เน้นความกลมกลืนเป็นมิตรกับธรรมชาติให้มากที่สุด ดังปรากฏรายละเอียดซึ่งแสดงเป็นแบบแนวคิดในภาพที่ 24 - 25

ก่อน

หลัง

ภาพที่ 24 แนวคิดในการปรับปรุงเพิงหินเพื่อวัตถุประสงค์ในการจัดแสดงนิทรรศการ/พิพิธภัณฑ์ ณ ผาผักหวาน อุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก

ภาพที่ 25 แนวคิดในการพัฒนาโปรแกรมสื่อความหมายและการเสริมมุมมองต่อการชมภาพเขียนสี ณ ผาผักหวาน อุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก

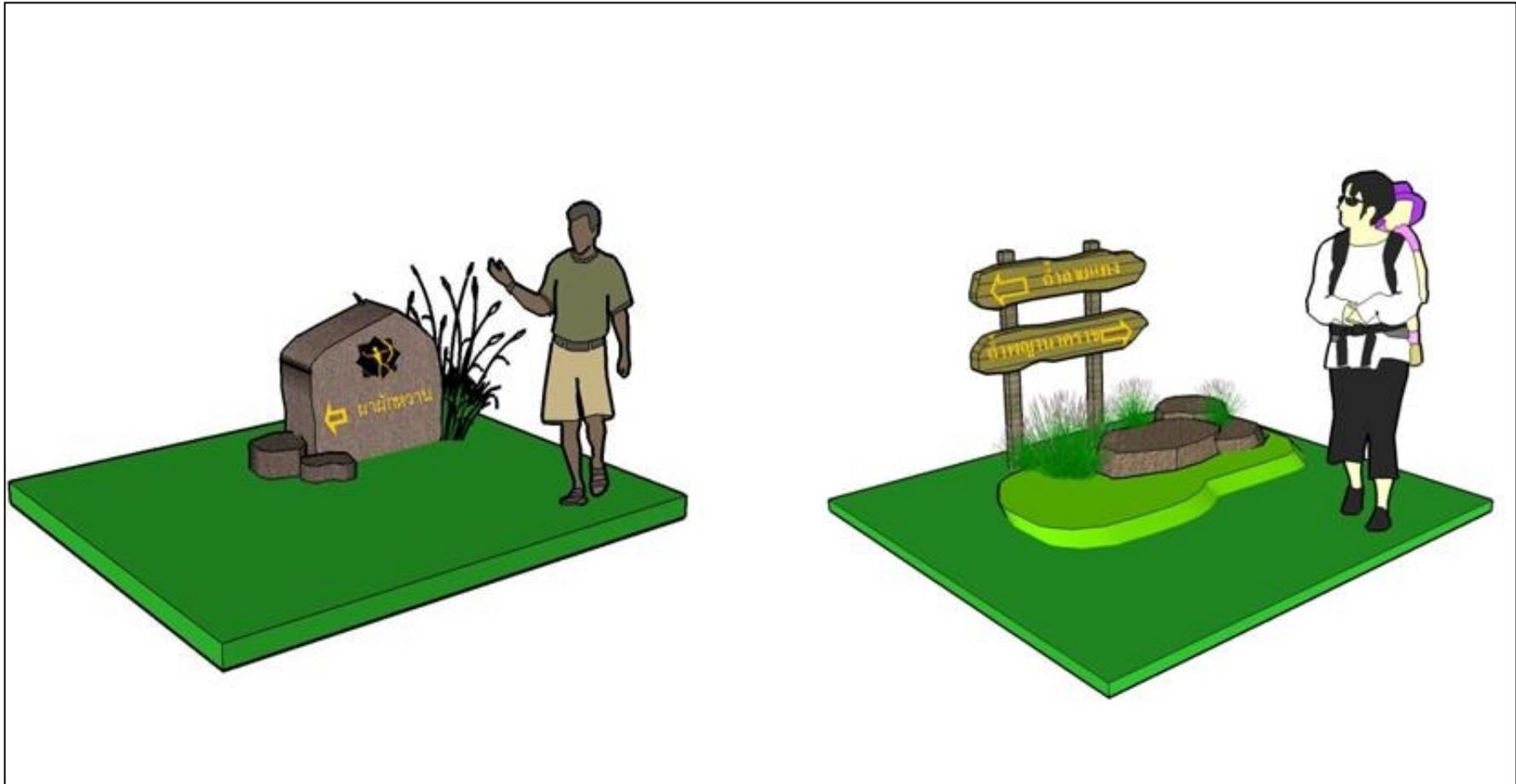
6. สิ่งอำนวยความสะดวก

นอกจากการนำเสนอแบบแนวคิดในการจัดการและพัฒนาเป็นรายพื้นที่ศึกษาแล้ว ผู้วิจัยยังได้มีการนำเสนอแนวคิดในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทต่างๆ ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับพื้นที่ศึกษาทุกแห่ง ดังปรากฏรายละเอียดซึ่งแสดงเป็นแบบแนวคิดในภาพที่

26 - 30

ภาพที่ 26 แนวคิดและวัสดุที่ใช้ในการจัดทำป้ายบอกทางในแหล่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมประเภทแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ที่เสนอแนะ

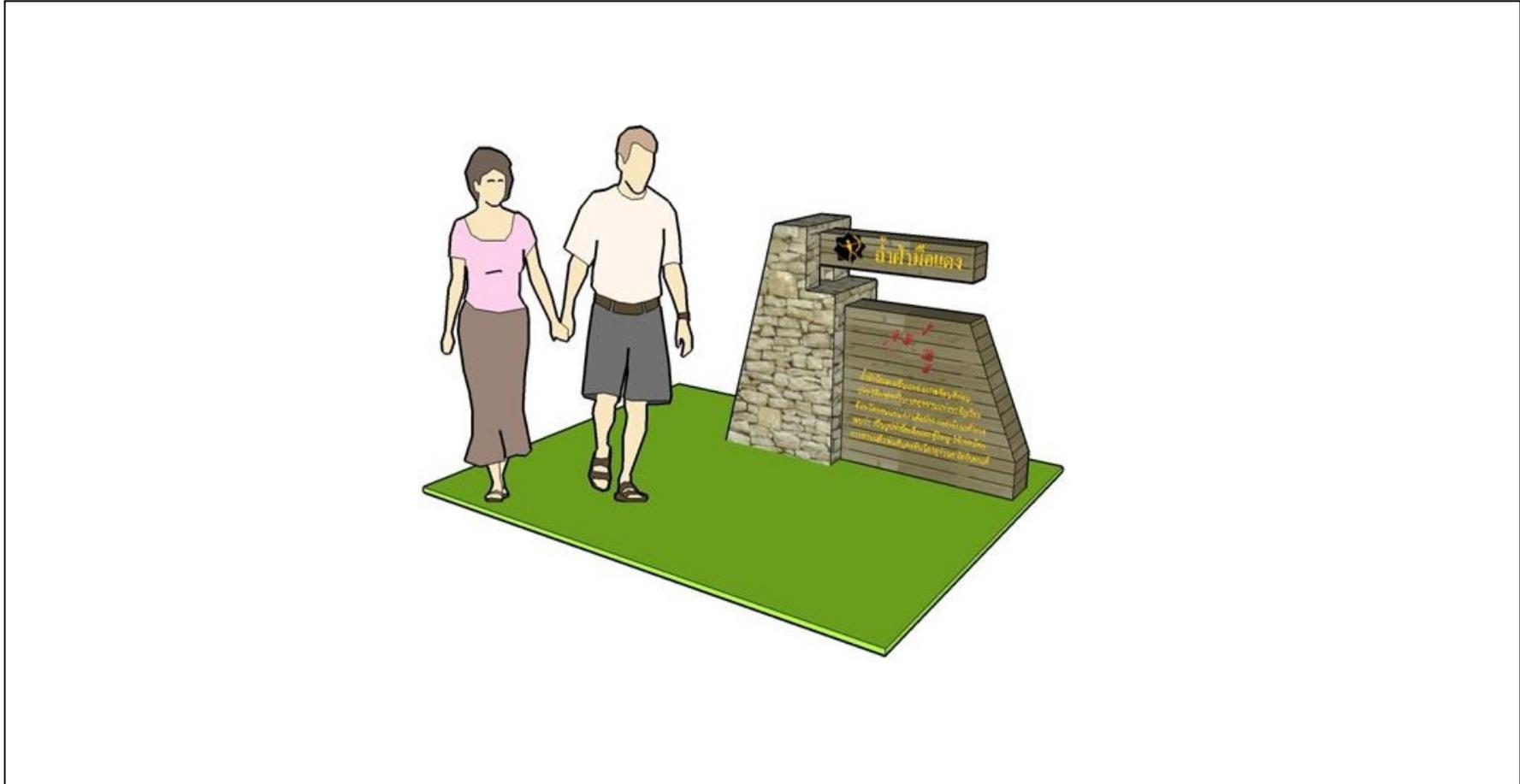
ภาพที่ 27 แนวคิดและวัสดุที่ใช้ในการจัดทำป้ายบอกทางในแหล่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมประเภทแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ที่เสนอแนะ

ภาพที่ 28 แนวคิดและวัสดุที่ใช้ในการจัดทำป้ายแสดงผังบริเวณในแหล่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมประเภทแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ที่เสนอนะ

ภาพที่ 29 แนวคิดและวัสดุที่ใช้ในการจัดทำป้ายสื่อความหมายในแหล่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมประเภทแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ที่เสนอนะ

ภาพที่ 30 แนวคิดและวัสดุที่ใช้ในการจัดทำป้ายสื่อความหมายในแหล่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมประเภทแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ที่เสนอนะ